

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**ЕКОНОМІКА, ОБЛІК, ФІНАНСИ, УПРАВЛІННЯ І ПРАВО:
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ**

**ECONOMICS, ACCOUNTING, FINANCE, MANAGEMENT AND
LAW: THEORETICAL APPROACHES AND PRACTICAL
ASPECTS OF DEVELOPMENT**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 3
Part 3**

**16 лютого 2019 р.
February 16, 2019**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**ЕКОНОМІКА, ОБЛІК, ФІНАНСИ, УПРАВЛІННЯ
І ПРАВО: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ**

**ECONOMICS, ACCOUNTING, FINANCE,
MANAGEMENT AND LAW: THEORETICAL
APPROACHES AND PRACTICAL
ASPECTS OF DEVELOPMENT**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 3
Part 3**

**16 лютого 2019 р.
February 16, 2019**

**м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine**

УДК 33
ББК 65

Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 16 лютого 2019 р.): у 4 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2019. – Ч. 3. – 63 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка, облік, фінанси, управління і право: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку» з:

Азербайджанский технический университет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ
Вінницький національний аграрний університет
Вінницький національний медичний університет
Вінницький національний технічний університет
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Державний науково-дослідний інститут МВС України
Державний університет інфраструктури та технологій
Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
Донецький національний технічний університет
Донецький юридичний інститут МВС України
Запорізький національний університет
Інститут економіки промисловості НАН України
Казахский национальный аграрный университет
Каракалпакский государственный университет им. Бердаха
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»
Київський національний торговельно-економічний університет
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
Київський національний університет технологій та дизайну
Криворізький державний комерційно-економічний технікум
Қазақ гуманитарлық- заң инновациялық университет
Львівський кооперативний коледж економіки та права
Міжрегіональна Академія управління персоналом
Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України
Національна академія внутрішніх справ
Національна академія державного управління при Президентові України
Національний авіаційний університет
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
Національний транспортний університет
Національний університет «Острозька академія»
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет державної фіскальної служби України
Національний університет харчових технологій
Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
Одеський національний політехнічний університет
Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
Полтавське відділення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого
Полтавський юридичний коледж Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого
Рівненський інститут слов'янознавства

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің
Сумгаитский государственный университет
Сумський національний аграрний університет
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки
Таврійський державний агротехнологічний університет
Тернопільський національний економічний університет
Українська академія друкарства
Українська інженерно-педагогічна академія
Університет економіки та права «КРОК»
Університет митної справи та фінансів
УО «Полоцкий государственный университет»
Управління Державної казначейської служби у Київському районі м. Харкова Харківської області
Харківський національний університет будівництва та архітектури
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова
Хмельницький національний університет
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, обліку, фінансів, управління та права.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: світового господарства і міжнародних економічних відносин; економіки та управління національною економікою; економіки та управління підприємствами; економіки сільського господарства і АПК; екологічної економіки і сталого розвитку; економіки торгівлі та послуг; економіки промисловості; економіки природокористування; підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; розвитку продуктивних сил і регіональної економіки; інновацій та інвестиційної діяльності; демографії, економіки праці, соціальної економіки і політики; туризму та готельно-ресторанної справи; бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; фінансів, банківської справи, страхування; економічної кібернетики; маркетингу; менеджменту; публічного управління та адміністрування; історії та теорії держави та права, філософії права; цивільного права та процесу, сімейного права, житлового права, міжнародного приватного права; господарського права та процесу; екологічного, земельного та аграрного права; адміністративного права та процесу, фінансового права, інформаційного права; кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 8. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ SECTION 8. FINANCE, BANKING, INSURANCE	7
<i>Заславська О. І.</i> ПЕРЕДУМОВИ РОБОТИ БАНКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	7
<i>Іванушкіна Г. В.</i> МОДЕЛІ ОЦІНКИ СХИЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ДО БАНКРУТСТВА.....	8
<i>Ларіонова К. Л., Дзядзін О. О.</i> ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	10
<i>Матвійчук В. В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	12
<i>Мацедонська Н. В., Рибчинська Н. О.</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	14
<i>Охріменко В. В.</i> ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	16
<i>Роменська К. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ БЮДЖЕТУ В ПЕРІОД НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	17
<i>Токман Д. А.</i> МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	18
<i>Френзель В. Ю.</i> КУПІВЛЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ НА МІЖБАНКІВСЬКОМУ РИНКУ	20
<i>Шпаковська О. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	21
СЕКЦІЯ 9. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО SECTION 9. ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS, FINANCIAL LAW, INFORMATION LAW	23
<i>Вільчинський О. В.</i> КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ НОРМ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТЕСТАЦІЙНИХ КОМІСІЙ	23

Жуков С. В.

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ..... 25

Сказко О. М.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО
ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ 27

Солдатенко О. В.

СТАН БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ 29

**СЕКЦІЯ 10. ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ
ПРАВА**

**SECTION 10. HISTORY AND THEORY OF STATE AND LAW, PHILOSOPHY
OF LAW 31**

Гдичинський В. Б.

ЗАСТОСОВУВАННЯ ТЕРМІНУ «ПРАВОВЕ ВІДКРИТТЯ» У РОЗРІЗІ
ПАРАДИГМАЛЬНО-ПРАВОВИХ МЕТОДІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ 31

Заблоцька А. Р., Холод А. В.

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА 33

Загребельна С. І.

ОРДАЛІЙ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ 35

СЕКЦІЯ 11. МЕНЕДЖМЕНТ

SECTION 11. MANAGEMENT 37

Данілова Е. І.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА
НА ЗАСАДАХ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ 37

Демченко А. В.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ
КОРПОРАТИВНОГО КОНТАКТ ЦЕНТРУ 38

Репецький А. А.

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ТАЛАНТ-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ 42

Саваріна І. П.

ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЯК ФАКТОР
УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 44

**СЕКЦІЯ 12. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ
ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО**

**SECTION 12. CIVIL LAW AND PROCEDURE, FAMILY LAW, HOUSING LAW,
INTERNATIONAL PRIVATE LAW 46**

Плиска Ю. В.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНСТИТУТУ ТРАСТУ У ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 46

СЕКЦІЯ 13. ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
SECTION 13. INNOVATIONS AND INVESTMENT ACTIVITIES.....	49
<i>Бойко К. Ю.</i>	
МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ	49
<i>Овсієнко А. І.</i>	
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИСОКОЯКІСНИХ ІННОВАЦІЙ.....	50
<i>Ругалева И. Е.</i>	
ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕГИОНЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	52
<i>Тагиев А. Г., Амиров И. Б., Азизов З. Ф.</i>	
НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ ПОНЯТИЙ И ТЕРМИНОВ	53
<i>Шляхова М. А.</i>	
СТАН ВНУТРІШНЬОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	55
СЕКЦІЯ 14. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА	
SECTION 14. DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE FORCES AND REGIONAL ECONOMICS	58
<i>Еренхан М.</i>	
2001 – 2018 ЖЫЛДАР АРАЛЫҒЫНДА ҚАЗАҚСТАНДА ҚҰРЫЛҒАН АРНАЙЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АЙМАҚТАР	58
<i>Щьокіна Є. Ю.</i>	
ДІАЛЕКТИКА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ.....	60
СЕКЦІЯ 15. ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО	
SECTION 15. ENVIRONMENTAL, LAND AND AGRARIAN LAW	62
<i>Біленко В. К.</i>	
МЕЛІОРАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	62

СЕКЦІЯ 8
SECTION 8

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ
FINANCE, BANKING, INSURANCE

УДК 336.71

Заславська О. І.

к. е. н., доцент кафедри фінансів і банківської справи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПЕРЕДУМОВИ РОБОТИ БАНКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Роздрібний банківський бізнес є одним із напрямів у сфері фінансових послуг, джерелом залучення недорогої ліквідності й високої прибутковості. Інновації роздрібного банківського бізнесу здебільшого визначаються сучасними тенденціями. Висновки Європейської асоціації фінансового менеджменту і маркетингу свідчать, що кількість банків, які вважають інновації важливим фактором зростання й ефективності, збільшується. При цьому 57 % банків мають чітку інноваційну стратегію, а 43 % прагнуть керуватись інноваційними підходами на внутрішньому ринку [2].

Інноваційність банків Центральної та Східної Європи пояснюється типовими причинами, серед яких:

- зацікавленість відносно молодого населення у використанні нових технологій (Туреччина – 44 % населення, Франція та Польща – 31 %, Україна – 28 %);
- залучення клієнтів на ринках, де спостерігається збільшення кількості і частки проникнення у фінансовий ринок банківських продуктів;
- прагнення до розширення присутності банківських продуктів на ринку за рахунок масштабу при їх мінімально можливій вартості, на що впливає поширення Інтернету (Франція – 51 %, Іспанія – 59 %, Польща – 44 %, Туреччина – 33 %, Україна – 23 %, Росія – 21 %) та мобільного зв'язку (Франція – 93 %, Іспанія – 112 %, Польща – 109 %, Туреччина – 89 %, Україна – 121 %) [3].

Порівняно з продуктами та каналами обсяг і глибина інновацій взаємовідносин із клієнтами значно поступаються, їх рівень як достатньо високий оцінюють лише 53 % європейських банків. Щодо клієнта інновації орієнтовані на послуги з управління коштами (аналіз витрат, інструменти бюджетування) і соціальні Інтернет-мережі (соціальний банкінг).

У світі вже 78 % банків використовують соціальні Інтернет-мережі Фейсбук і Твіттер. Зацікавленість банків у використанні соціальних Інтернет-мереж пов'язана з такими цілями:

- просування свого бренда (популяризація та підвищення його впізнаваності, підвищення відвідуваності сайту компанії та підтримка подій, побудова образу максимальної прозорості і довіри);
- скорочення витрат (моніторинг потенційних клієнтів перед видачею кредиту, таргетування цільових груп потенційних споживачів і окремих клієнтів для підвищення ефективності маркетингу);
- стимулювання інновацій (оперативний обмін інформацією між співробітниками банку у режимі он-лайн, інструктажі, навчання, передача досвіду, вирішення аналогічних завдань і подібних проблем, створення робочих груп супроводу проєктів, використання даних зворотного зв'язку у режимі реального часу, аналіз відгуків про товари та послуги, тенденцій, вивчення думок і конкурентних переваг);
- збільшення доходів (пошук боржників і неплатників, пошук необхідного персоналу й експертів, використання «живих» маркетингових медіаканалів, виявлення задоволених клієнтів, що підтримують компанію) [1].

Вагомі результати від унікального та перспективного соціального банкінгу будуть можливими за умови дотримання банками суворого правового регулювання та правил щодо споживачів, безпеки інформації та даних, а також завдяки високій кваліфікації санкціонованих працівників банку, що обслуговують клієнтів. Визначаючи рівень присутності у соціальних

мережах, банки повинні аналізувати позицію конкурентів і сформувати мережеву стратегію, орієнтовану на різні профілі соціальних сегментів із практичним використанням сучасних соціальних технологій. Мережева стратегія повинна мати метрику, за якою буде здійснюватися моніторинг та аналіз досягнення бізнес-мети. Необхідно критично оцінювати ризик у цьому сегменті, мати адекватні інструменти для запобігання йому та мінімізації втрат. Стратегія повинна включати чітку систему управління та якісну організаційну структуру. Таким чином, мережевий банкінг є відповіддю на очікування широких кіл суспільства щодо отримання банківських послуг у соціальних мережах.

Список літератури

1. Демченко А.М. Удосконалення функціонування інновацій банківського ритейлу в Україні на прикладі зарубіжного досвіду. *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 1 (31). С. 74 – 82.
2. Кузнецова А. Я. Світова та національна інноваційні системи: перспективи взаємодії та розвитку. *Вісник Тернопільського державного економічного університету*. 2010. № 5-1. С. 149 – 158.
3. Пантелєєва Н. Полівекторність інновацій роздрібного банківського бізнесу: реалії сьогодення. *Вісник Національного банку України*. 2013. № 5. С. 15 – 21.

УДК 368

Іванушкіна Г. В.

студентка 2 курсу магістратури, спеціальність
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національний університет харчових технологій

МОДЕЛІ ОЦІНКИ СХИЛЬНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ДО БАНКРУТСТВА

Дослідження ймовірності банкрутства страхових компаній становить інтерес для всіх учасників економічного процесу. Так, існує низка зацікавлених сторін, які так чи інакше беруть участь у процесі нагляду за платоспроможністю страховиків. Регулятор зацікавлений у забезпеченні стійкого розвитку страхового ринку та вдосконаленні пруденційного нагляду задля виявлення фінансових труднощів з якими стикаються страховики, тим самим попереджуючи негативні прояви їх неплатоспроможності. Страхувальники, незважаючи на те, що вони не можуть постійно і досить точно оцінювати платоспроможність того чи іншого страховика, все ж є зацікавленими особами в тому, аби страховик залишався платоспроможним.

Важливість формування системи забезпечення страхової організації від банкрутства пов'язана зі специфікою діяльності страхової організації, її ділової активності і надійності. Обґрунтована оцінка фінансового стану страхової організації дозволяє визначити не лише реальний стан ведення бізнесу, а й виявити критичні моменти у діяльності страховика, на які необхідно звернути увагу. Насамперед це важливо в умовах розробки стратегії виживання при антикризовому управлінні. Саме тому дослідження шляхів удосконалення формування системи забезпечення страхової компанії від банкрутства є актуальною темою.

Питанню формування системи забезпечення страхової компанії від банкрутства приділяється значна увага зі сторони вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема розробкою моделей визначення ймовірності банкрутства займалися такі вчені як Е. Альтман, У. Бівер, Р. Ліс, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер, Г. Тішоу, Д. Дюран, Р. Сайфуллін, Г. Кадиков, В. Ковальов та ін. Разом з тим, дане питання потребує подальшого дослідження. Додаткових досліджень потребують такі проблеми, як: дискусії у трактуванні економічної сутності поняття «банкрутство»; вивчення моделей оцінювання ймовірності банкрутства страхової компанії тощо.

І. А. Бланк зауважує, що банкрутство «... це реалізація катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне задовольнити у встановлені терміни пред'явлені з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом» [1].

О. О. Терещенко вважає, що банкрутство, «... це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установлений для цього строк заявлені до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом» [4].

У тлумачному словнику дається таке визначення банкрутства – «... це фінансова неспроможність, розорення, що призводить до припинення виплат по боргових зобов'язаннях» [6].

Таким чином, можемо зробити висновок, що поняття «банкрутство» є доволі багатограним та досить неоднозначним. Різноманітність поглядів науковців зумовлена впливом чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, а наявність більшості з розглянутих трактувань відображає собою розуміння ступеня впливу того чи іншого фактора.

В залежності від показників фінансового стану страхової компанії вона може потребувати або покращення фінансового стану, або впровадження антикризового фінансового управління, або санації. В першому випадку страхова компанія потребує розроблення та реалізації комплексу заходів із покращення власного фінансового стану з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності (рис. 1).

До заходів із покращення операційної діяльності страхової компанії необхідно віднести:

- продуктову диверсифікацію у напрямі активізації страхування сільгоспвиробників, сфери послуг, розроблення нових та модернізацію наявних страхових продуктів у контексті максимального задоволення споживачів і охоплення всіх незайнятих ніш ринку;
- територіальну диверсифікацію з акцентом на охоплення сільської місцевості країни та сільського населення, що повинна включати такі напрями, як збільшення мережі філій, представництв, збільшення мережі агентів з акцентом на середні та малі міста і сільську місцевість країни, франчайзинг, активізація мобільних пунктів надання страхових послуг;
- впровадження Інтернет-послуг із продажу страхових продуктів;
- підвищення ефективності управління адміністративними витратами та витратами на збут із використанням принципів відсікання зайвого, критичної необхідності, розрахунку ефективності понесених витрат, конкурсних закупівель, прозорості, неупередженості [2].

Рис. 1. Комплекс заходів із покращення фінансового стану страховиків

Джерело: [2]

Покращення інвестиційної діяльності страхових компаній України повинно бути спрямоване на диверсифікацію інвестиційних вкладень зі збільшенням довгострокових інвестицій; підвищення ефективності інвестиційної діяльності; збільшення прибутковості інвестицій; підвищення ефективності взаємодії страховиків із небанківськими фінансовими установами; підтримку реального сектору національної економіки.

Заходи з покращення фінансової діяльності повинні включати: підвищення ефективності взаємодії з банками; налагодження роботи з акціонерами, особливо міноритарними; збільшення можливостей із залучення фінансових ресурсів від інвесторів, акціонерів, власників; активізацію залучення домашніх господарств як акціонерів страхових організацій.

До заходів із покращення маркетингової діяльності відносимо: зміну вектору рекламної діяльності з акцентом на Інтернет-рекламу; відхід від промоакцій у бік збільшення просування страхових послуг через агентські відносини з працівниками сфери ритейлу, продажу нерухомості, надання послуг; нарощування маркетингової активності у сільській місцевості країни.

Заходи з покращення управління персоналом у страхових компаніях України можна розділити на низку груп, таких як підбір персоналу; навчання персоналу; мотивація персоналу; соціальна підтримка персоналу.

До заходів із покращення інноваційної діяльності страховиків України відносимо: розроблення нових страхових продуктів та умов надання страхових послуг; інновації у підготовці персоналу; впровадження та активізацію збутової діяльності в межах функціонування інтернет-сайтів компаній; використання цифрових технологій в управлінні страховиками та контролі за персоналом.

Список літератури

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. К: Ника-Центр Эльга, 2007. 451 с.
2. Жумік О. В., Стадник Ю. А. Оцінка ймовірності банкрутства українських страхових компаній. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Економіка. 2016. Вип. 8. С. 200 – 206.
3. Марковська А. І., Бабіна А. В. Банкрутство і заходи з попередження його настання. URL: <http://intkonf.org/markovska-a-i-babina-a-v-bankrutstvo-i-zahodi-z-poperedzhennya-yogonastannya>.
4. Найповніший тлумачний словник української мови. URL: <http://eslovnyk.com>.
5. Пластун О. Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. *Вісник ЖДТУ*. 2016 № 2. С. 256 – 261.
6. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. К: КНЕУ, 2009. 412 с.

УДК 336.71

Ларіонова К. Л.

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет,

Дзядзін О. О.

студентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Хмельницький національний університет

ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Формування економіки ринкового типу зумовлює потребу у створенні надійного та фінансово стійкого банківського сектора до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз в умовах посилення макроекономічної нестабільності. Одним з напрямів вирішення цього завдання є розробка теоретичних положень забезпечення фінансової стійкості банків.

Незважаючи на чималу кількість трактувань сутності фінансової безпеки банку, дане питання в теоретико-методологічному плані повністю не опрацьоване, відсутній єдиний підхід до визначення поняття «фінансова безпека комерційного банку», що зумовлює необхідність дослідження та узагальнення понятійного апарату для уточнення його змісту.

Забезпечення фінансової безпеки комерційних банків є дуже важливим питанням тому, що підриє довіри до кредитних інститутів завдає шкоди фінансовій безпеці всієї країни. І, нарешті, фінанси сьогодні є основним каналом зовнішнього контролю та можливого впливу на фінансову та банківську системи, а отже, і національну економіку загалом.

Загалом, слід зазначити, що проблематиці забезпечення фінансової безпеки банку присвячена порівняно незначна кількість наукових праць, однак, узагальнивши погляди українських вчених, проаналізувавши різноманітні підходи до трактування феномену фінансової безпеки банку, слід зазначити, що одні науковці інтерпретують її, як

функціональну складову економічної безпеки банку, заперечуючи при цьому необхідність виділення фінансової безпеки банку в особливу сферу наукового дослідження, інша частина дослідників – досліджують фінансову безпеку банку як самостійний предмет наукового пізнання. Стислий огляд підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку»

Автор, джерело	Визначення поняття
Фінансова безпека банку як фінансовий стан	
Зачосова Н. В. [4, с. 77]	Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах
Фінансова безпека банку як динамічний стан	
Хитрін О. І. [6, с. 119]	Фінансова безпека банку – динамічний стан, при якому він: юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізм для реалізації даного потенціалу
Фінансова безпека банку як комплекс заходів	
Артеменко Д. А. [1, с. 32]	Фінансова безпека банку – комплекс заходів, спрямованих на досягнення максимально можливої платоспроможності і стійкості комерційного банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу й найприбутковіших напрямів його вкладень завдяки чіткому стратегічному і тактичному плануванню, аналізу та запобіганню загрозам фінансового характеру
Фінансова безпека банку як захист інтересів банку	
Дмитров С. О. [3, с. 13]	Фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує
Мунтіян П. І. [5, с. 153]	Фінансово безпечним можна назвати такий стан суб'єкта, за якого захищеність його інтересів в економічній сфері діяльності визначається сукупністю збалансованих інтересів суспільства та держави в цілому
Фінансова безпека банку як попередження та нейтралізація загроз	
Барановський О. І. [2, с. 12 – 13]	Фінансова безпека комерційного банку – це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує

Джерело: систематизовано автором

Так, Зачосова Н. В. визначає фінансову безпеку банку, як такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах [11, с. 77]. Хоча акцент робиться на фінансовому стані у той же час пояснюється, що стан цей характеризується збалансованістю показників. Ми вважаємо, що забезпечення такого фінансового стану – це завдання банківського менеджменту, що має достатньо функцій для забезпечення ефективної діяльності і фінансового стану.

Деякі науковці абсолютно точно стверджують, що банківська безпека банку – це захист його інтересів. Так С. О. Дмитров, визначає, що фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує [3, с. 13]. А П. І. Мунтіян уточнює, що фінансово безпечним можна назвати такий стан суб'єкта, за якого захищеність його інтересів в економічній сфері діяльності визначається

сукупністю збалансованих інтересів суспільства та держави в цілому [5, с. 153].

Ми вважаємо, що точніше поняття «фінансова безпека банку» визначає професор І. О. Барановський (табл. 1). Із наведеного визначення видно, що автор пов'язує фінансову безпеку з фінансовою стійкістю банку, але при цьому акцентує увагу на нейтралізації перешкод та загроз, які заважають його діяльності, менеджменту тощо.

Фінансова безпека банків тлумачиться вченими як певний стан, що характеризується забезпеченням фінансової стабільності банків; запобігання загрозам та усунення збитків; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу і ефективне виконання банками їх економічних функцій

Отже, на основі аналізу та систематизації розглянутих підходів пропонуємо наступне уточнення визначення поняття «фінансова безпека банку»: це такий стан банку, що характеризується здатністю протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та здійснення менеджменту в умовах дестабілізуючих чинників та захищеності фінансових інтересів банку. Зазначимо, що метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків внаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Список літератури

1. Артеменко Д. А. Механизм обеспечения финансовой безопасности банковской деятельности: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – финансы, денежное обращение и кредит. Ростов-на-Дону, 1999. 32 с.
2. Барановський О. І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 9. С. 17 – 23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_9_15.
3. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. № 2 (6). 2012. С. 11 – 15.
4. Зачосова Н. В. Кадровий менеджмент у системі економічної та фінансової безпеки комерційного банку. *Сучасна економіка*. 2011. Вип. 5. С. 74 – 78.
5. Мунтиян В. И. Экономическая безопасность Украины: монография. К.: Квиц, 1999. 464 с.
6. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118 – 124.

УДК 336.1

Матвійчук В. В.

студентка ННІ фінансів, банківської справи,
Національний університет державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

Ліснічук О. А.

к. е. н., доцент,

Національний університет державної фіскальної служби України

СУЧАСНИЙ СТАН МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В сучасних умовах розвитку суспільства забезпечення сприятливого середовища покращення стану економіки набуває актуальності і, водночас, стає більш складним. Вагомого значення для розвитку нашої країни загалом та окремих її територій зокрема, набуває розширення малого підприємництва, яке є одним із основних джерел економічного зростання.

Рівень розвитку малого підприємництва сигналізує про масштаби і якість ринкових відносин, про ефективність виробництва як на окремих територіях, так і в країні загалом. Малим підприємництвом є не тільки цілеспрямована підприємницька діяльність фізичної чи юридичної особи, яка пов'язана з підвищенням ризиком, заснована на використанні інноваційної ідеї, основною метою якої є максимізація прибутку за рахунок виробництва і продажу товарів, виконання різних робіт і надання різноманітних послуг, що враховує

економічний, соціальний, екологічний та стратегічний складники даної господарської діяльності фізичної або юридичної особи, з обов'язковим дотриманням норм законодавства, а й прагнення малого підприємництва як економічної необхідності стати сполучною ланкою між великим і середнім підприємництвом і суспільством в особі споживача [1, с. 45].

Економічною доцільністю малого бізнесу для забезпечення сталого розвитку економіки України виступає його постійне зростання, тобто, нарощування обсягів виробництва компанії, що тягне за собою перехід малого бізнесу до середнього, а потім і великого. При таких умовах розвитку на місця малого бізнесу, який стрімко розвивається повинні приходити на зміну новоутворені середні та великі підприємства і тоді економічний та соціальний ріст країни буде відбуватись швидкими темпами [4, с. 498].

Тому, саме таке зростання малого підприємництва дасть змогу покращити економіку країни і вивести її на європейський рівень. При цьому, якщо такий бізнес не розвивається належним чином, то економічний ефект від його роботи буде відносно невисоким: він не створюватиме нові робочі місця, не стимулюватиме економічні зміни в країні.

На сьогодні зрозумілим стає те, що саме малий бізнес найбільш своєчасно реагує на зміни на фінансовому ринку, а також, що важливо, саме він надає необхідної стійкості економіці. Притаманною ознакою малого бізнесу є здатність вчасно реагувати на зміни споживчого попиту, завдяки чому формується потрібна рівновага на споживчому ринку. Конкуренція за рахунок малого підприємництва має позитивний вплив на кон'юнктуру ринку, забезпечує зайнятість населення та економічне зростання [3, с. 35].

Тому, однією з найважливіших умов виходу України на рівень конкурентоспроможності з підприємствами є створення найбільш сприятливих умов для формування такої маси малих підприємств, які у своїй сукупності здатні виконувати функції інфраструктури на конкурентній основі.

Зазначимо, що розвиток малого бізнесу є одним із основних факторів становлення економіки. Малий бізнес може взяти на себе роль стимулятора не тільки економічного, а й соціального. Він може допомогти у становленні середнього класу населення, отримати більшу незалежність як від влади, так і від великого бізнесу чи олігархічних структур [4, с. 497].

Умовою ефективного функціонування малого підприємництва є його інноваційна орієнтованість. Тому розвиток малого підприємництва має велике значення для реалізації інноваційно-інвестиційної та соціально-орієнтованої моделі економічного розвитку економіки країни. Зауважимо, що роль малого бізнесу в інноваціях є багатогранною: з одного боку, він забезпечує інноваційні процеси в економіці окремого регіону та країни загалом, сприяючи вдосконаленню виробництва та управління; з іншого боку, підприємець, який безпосередньо залучений до виробництва наукомісткої продукції, породжує попит на нові розробки, забезпечуючи безперервний прогрес [1, с. 46].

Можна зробити висновок, що мале підприємництво має тенденцію до зростання згідно з Державною службою статистики та є невід'ємною часткою ринкової економічної системи, без чого така економіка і суспільство в цілому не можуть не тільки розвиватися, а й існувати. Звичайно, необхідно підвищувати результати діяльності малого підприємництва в майбутньому для досягання високого рівня економіки країни. Також, необхідно вдосконалити розробку організаційно-економічного механізму формування позитивного середовища для ведення бізнесу в Україні.

Список літератури

1. Квасницька Р. С. Роль малого бізнесу у забезпеченні сталого розвитку регіонів України. *Сталый розвиток регіонів України: проблеми забезпечення та реалізації*: матеріали щоріч. наук.-прак. конф. ОРІДУ НАДУ. 2018. С. 44 – 47.
2. Офіційний сайт Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Швець Г.С. Сучасне бізнес-середовище малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2017. Вип. 34. С. 31 – 39.
4. Стегней М. І., Бошинда І. М. Сучасний стан малого бізнесу: європейський досвід, національні реалії та регіональні особливості. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 495 – 499.

УДК 369

Мацедонська Н. В.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ,

Рибчинська Н. О.

магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

В умовах сучасної економічної та політичної ситуації в Україні соціальна політика розглядається як важливий елемент економічної стратегії. Такий підхід відповідає цілям і завданням міжнародного співтовариства. Вирішення соціальних проблем, особливо пенсійного забезпечення, подолання бідності є необхідними основами соціального і орієнтованого на людину сталого розвитку. В останні роки перед системою соціального страхування України постають нові виклики: зростаючий попит на соціальні виплати, особливо пенсії та допомогу по безробіттю; одночасно з цим зменшення доходів фондів соціального страхування від страхових внесків через зниження рівня зайнятості та стагнації зростання зарплат; збільшення чисельності одержувачів допомоги серед молоді та жінок; необхідність оптимізації витрат і підвищення ефективності в адміністративній сфері.

Оскільки Україна поступово інтегрується до європейських структур, доцільно з'ясувати досвід функціонування механізму фінансового забезпечення державних фондів соціального страхування в окремих країнах Європи. Однією з найбільш раціонально сформованих систем фінансування соціального забезпечення є система Німеччини. Загалом до неї входять пенсійне страхування, страхування на випадок хвороби, страхування в разі потреби в догляді та на випадок безробіття. Внески на страхування сплачує як працівник, так і роботодавець в однакових розмірах. Майже усі жителі Німеччини застраховані на випадок хвороби: більшість за державним страхуванням – 88 %, а майже 12 % – у приватних лікарняних касах, але понад 30 % бюджетного фінансування Німеччини складають соціальні послуги, їх отримують лише ті, хто їх потребує. Крім того, в Німеччині існує система захисту від ухилення від сплати таких внесків, а також значна увага приділяється рівню заробітних плат, адже в основу системи соціального забезпечення покладено принцип, за яким зайнятість та сплата всіх відрахувань може здійснюватися в повному обсязі лише тоді, коли праця є достойно оплаченою.

Ще однією особливістю Німеччини є те, що в країні всі підприємці, незалежно від форми організації та структури, укладають свої соціальні страхові договори самостійно. При цьому вони законодавчо звільняються від двох обов'язкових соціальних страхових полісів - страхування на випадок втрати роботи і пенсійного страхування. Також в країні розроблено комплекс заходів щодо контролю та карності несплати соціальних внесків як для працівників, так і для роботодавців. Наприклад, підприємці, що не сплачують офіційно відрахування до соціальних фондів за своїх працівників виключаються зі списку державних закупівель на 3 роки, передбачено спільну відповідальність підприємств-партнерів у разі виявлення хоча б на одному махінацій із заробітною платнею або відрахуваннями до соціальних фондів [1]. Особливості досвіду Німеччини, а також те, що вітчизняна фіскальна система побудована за німецьким зразком, а отже значною мірою пристосована до особливостей Німеччини щодо акумулювання коштів державними структурами, її досвід може бути впроваджено у вітчизняні реалії.

Швеція побудувала свою систему соціального захисту на основі таких принципів: універсальності – охоплення всіх прошарків населення, соціальної солідарності – всі

громадяни рівним чином і незалежно від соціального статусу беруть участь у фінансуванні системи соціального захисту, докладаючи пропорційний своїм прибуткам внесок. Необхідним елементом у такій системі виступає держава, яка бере на себе функції перерозподілу соціальних благ найуразливіших категорій населення, тому що 36 % населення країни за прибутком у вигляді зарплати належить до категорії бідних. Проте після перерозподілу сукупного суспільного доходу через систему податків і соціальних виплат, де 1/3 держбюджету йде на соціальні потреби, а також враховуючи соціальні видатки муніципальних бюджетів і виплати з пенсійних та інших страхових фондів, до категорії бідних потрапляє лише 5,6 % населення. Це досягається за рахунок того, що рівень оподаткування в Швеції є одним із найвищих у світі, але це забезпечує значний рівень соціальної захищеності населення, а також високу політичну і соціальну стабільність. Ця країна постійно реалізує експерименти в сфері налагодження ефективнішої системи соціального захисту, проте у вітчизняних умовах спершу необхідним є підвищення життєвого рівня населення.

Досвід розвинених країн показав, що обсяги відрахувань не є основним елементом фінансування фондів соціального страхування. Навіть незначні відрахування, але регулярні, є вагомим внеском до загальних ресурсів страхових фондів. Саме тому важливим є забезпечення сплати внесків всіма працюючими, як це існує в країнах соціального добробуту [2, с. 38].

В сучасних умовах України солідарна система пенсійного забезпечення, як і чинна система соціального страхування, загалом є дещо непристосованою до нинішніх реалій. Значна частка населення ставиться досить скептично до пенсійного забезпечення з огляду на обмежену тривалість життя населення та вважає сплату відрахувань до цього фонду марними. Крім того, особа не відчуває реального обсягу відрахувань. Кошти, які працівник відраховував до фонду, залишаються там і немає можливості отримати їх у випадку реальної потреби. Беручи до уваги такі аргументи, необхідно сформувати накопичувальну державну систему соціального забезпечення гібридного характеру за зразком Німеччини і з адаптацією до вітчизняних умов, де кожному працюючому пропонується надати індивідуальний страховий номер, який одночасно буде і номером його страхового рахунку. Особа матиме змогу стежити за формуванням її особистого страхового рахунку. Перевагою запропонованої системи є те, що особа може витратити накопичені на рахунку кошти тоді, коли це буде необхідно в чітко визначених межах, що не перевищують наявних на рахунку коштів. При реформуванні системи фінансування соціальних фондів важливим є те, що кошти, акумульовані на особистих рахунках громадян, повинні в повному обсязі гарантуватись державою та у випадку настання страхової події і перевірки цього факту повинні одразу виплачуватись в повному обсязі через офіційні відділення фондів соціального страхування або каси державних банків, на базі яких буде відкрито відповідні рахунки. Лише за такої умови можливе досягнення належного рівня довіри населення та функціональності системи соціального захисту населення, а отже і фінансування її державних фондів.

Отже, з метою поліпшення ефективності соціального страхування пропонується застосувати змішану континентально-англосаксонську модель соціальної політики. Тоді, з одного боку, вітчизняний принцип соціального партнерства буде вдосконалено, а з іншого - розвиватиметься рівень соціальної відповідальності бізнесу, що сприятиме підвищенню рівня корпоративної культури населення та додатковим інвестиціям у соціальну сферу.

Список літератури

1. Sozialgesetzbuch (Deutschland). URL: <http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de>.
2. Мацедонська Н. В. Європейські моделі фінансування соціальних фондів та їх адаптація у вітчизняні реалії. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Луцьк, 7 грудня 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 37 – 41.

УДК 346.54(043.2)

Охріменко В. В.

студент,

Національний авіаційний університет

ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Головною складовою економічної політики держави та однією із форм фінансової політики є фінансова політика, яка охоплює усі заходи з управління фінансами держави у тому числі мінімізації фінансових ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, що можуть вплинути на державний бюджет країни.

Державні фінанси в Україні є чутливими до кількох значних фінансових ризиків, до яких належать макроекономічні ризики, ризики, пов'язані із державним боргом та гарантованим державою боргом, діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки, невиконанням плану надходжень від приватизації, фінансовим сектором тощо.

Фінансовими ризиками є чинники, які можуть призводити до відхилення доходів, видатків, дефіциту державного бюджету та державного боргу від запланованих показників. Зокрема: зміна макроекономічних показників (ВВП, обмінний курс тощо); невиконання плану надходжень від приватизації державного майна; настання надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; виникнення зобов'язань держави в рамках реалізації проектів державно-приватного партнерства; зростання дефіциту Пенсійного фонду; збільшення витрат держави внаслідок кризових явищ у фінансовому секторі.

На сьогодні одне із мало досліджених питань залишається вплив діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки на державний бюджет країни, адже донедавна Урядом не здійснювався аналіз такого впливу.

Відповідно до Господарського кодексу України суб'єктами господарювання державного сектору економіки є суб'єкти, які діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів [1].

Діяльність саме цих суб'єктів може призводити до незапланованого зменшення надходжень до бюджету та його витрат.

З метою визначення можливого вартісного впливу фінансових ризиків від діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки на показники державного бюджету Кабінетом Міністрів України у 2018 році було затверджено Методику оцінювання фінансових ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки [2].

Фінансовими ризиками, пов'язаними з діяльністю суб'єктів господарювання, є можливе відхилення прогнозних показників фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання від запланованого рівня, що може призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету [2].

До фінансових ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання, належать: 1) зменшення податкових та неподаткових надходжень, зокрема, частини чистого прибутку; 2) виконання державою гарантійних зобов'язань у разі неможливості суб'єктів господарювання виконати свої зобов'язання перед кредиторами та перед гарантом; 3) надання додаткової державної допомоги суб'єктам господарювання для покриття збиткової діяльності; 4) інші ризики, які можуть призводити до фінансових та інших втрат або проблем з ліквідністю суб'єкта господарювання, які тягнуть за собою витрачання централізованих фондів грошових коштів держави [2].

До факторів, які можуть призводити до виникнення фінансових ризиків, зокрема, належать: 1) прийняття нормативно-правових актів, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання, які можуть мати вплив на дохідну або видаткову частину державного бюджету; 2) збиткова діяльність суб'єктів господарювання; 3) курсові витрати суб'єктів

господарювання, які виникають під час виконання зобов'язань за зовнішньоекономічними договорами або під час здійснення запозичень в іноземній валюті; 4) зниження попиту та відповідно обсягів реалізації товарів, робіт і послуг, які виробляються (надаються) суб'єктами господарювання; 5) квазіфіскальні операції, до яких належать операції, результатом яких чистий трансферт державних коштів через небюджетні канали; 6) неспроможність отримати суми дебіторської заборгованості або втрата коштів в банках, визначених НБУ неплатоспроможними; 7) умовні зобов'язання, взяті на себе суб'єктами господарювання, до яких належать зобов'язання, які були взяті, але строки і суми яких залежать від виникнення невизначених майбутніх подій; 8) неустойки, штрафні санкції; 9) збитки, що настають внаслідок прогалин в системі управління та внутрішнього контролю або через шахрайські дії; 10) негативні наслідки бойових дій, терористичних актів або громадських заворушень, а також природних катастроф та інших обставин непереробної сили; 11) інші фактори [2].

Отже, з метою мінімізації впливу фіскальних ризиків на показники державного бюджету та своєчасного вжиття заходів для їх усунення є необхідність у встановленні у кожному із напрямів виникнення фіскальних ризиків порядку виявлення, оцінки та моніторингу фіскальних ризиків, розробки заходів з їх мінімізації.

Одним із напрямів можливих відхилень доходів, видатків державного бюджету є діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки, саме цей напрям потребує подальшого теоретичного дослідження.

Список літератури

1. Господарський кодекс України від 07.02.2019 № 436-IV (із змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 18, № 19 – 20, № 21 – 22, ст. 144.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 року № 7 «Про затвердження Методики оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/7-2018-%D0%BF>.

УДК:336.1

Роменська К. М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри державних,
місцевих та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ БЮДЖЕТУ В ПЕРІОД НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Звуження внутрішнього сукупного попиту, зменшення кількості експортних операцій, ускладнення умов підприємницької діяльності, руйнування інфраструктури через бойові дії на Сході України, розрив економічних зв'язків з тимчасово окупованими територіями, а також із Російською Федерацією призвело до зниження темпів економічного зростання України та досягнення від'ємних показників. Різко підвищилися темпи інфляції, погіршилися показники платіжного балансу, економічний розвиток регіонів, знизилась ліквідність банківської системи, зріс вплив капіталу за кордон. Істотне напруження відзначалося й у соціальній сфері: зменшення реальних доходів населення, підвищення рівня безробіття, зниження купівельної спроможності громадян.

Виходячи з реалій сьогодення – економічної кризи, триваючого спаду виробництва ВВП, розладу фінансово-кредитної системи, зростання неплатежів та знецінення національної грошової одиниці, особливої актуальності набуває проблема побудови досконалої та ефективної системи формування та спрямування фінансових потоків державного бюджету. Визначено, що, збільшення доходної бази державного бюджету є можливим лише за умови успішного функціонування виробництва в країні, що забезпечуватиме фінансово-економічну основу бюджетів. Найбільш важливим методом акумуляції державою внутрішніх джерел формування доходів бюджету є податковий. Податкові надходження, забезпечують основну частину надходжень у процесі формування

доходів бюджету. З огляду на це потрібна чітко визначена стратегія розвитку реального сектора економіки. Для розв'язання цієї пріоритетної проблеми, від якої залежить вирішення інших проблем, необхідним є удосконалення управління фінансовими потоками в органах Державної фіскальної служби України.

Ефективне функціонування податкової системи в цілому можливе лише за умови, що всі елементи діють і взаємодіють у межах свого функціонального призначення та пов'язані між собою. Кожна з них вносить свою вагому частку в характеристику цілого. Система податкових надходжень є складною, доступною системою, на яку впливають внутрішні та зовнішні фактори, тому шляхи удосконалення податкової системи з метою підвищення фіскальної функції податків повинні коригуватися, коли економіка країни знаходиться в умовах нестабільності.

Реформування вітчизняної фіскальної системи з управління фінансовими потоками бюджетів повинне передбачати комплекс заходів, спрямованих на:

- забезпечення стійкості бюджетної системи з метою підтримки цінової стабільності, поліпшення умов для економічного зростання та зайнятості;
- досягнення бездефіцитного балансу протягом середньострокового періоду; підвищення прозорості бюджетних операцій задля обмеження прийняття упереджених рішень із боку органів державного управління з питань фіскальної політики;
- посилення фінансової дисципліни, уникнення надмірних макроекономічних дисбалансів;
- оптимізацію державного та гарантованого державою боргу;
- реформування системи державних закупівель, удосконалення державної допомоги суб'єктам господарювання, обмеження квазіфіскальних операцій.

Список літератури

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, зі змінами. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Бюджетний кодекс України від 11.01.2019 р. № 2456-VI, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Дема Д. І, Шевчук І. В., Мартинюк Г. П. Податковий менеджмент: навч. посібник. Київ, 2017. 256 с.
4. Міжнародний досвід: адміністрування податків в Європі та в Україні /Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniydosvid-rozvitk/svitovui-dosvid>.

УДК 368

Токман Д. А.

студентка групи ФБС-17,

факультет економіки та менеджменту,

Донецький національний технічний університет

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

З набуттям незалежності, в нашій країні почалася низка перетворень у політичній, економічній, соціальній сферах. Перехід до ринкової системи зумовив необхідність реформування та адаптації всіх сфер діяльності до нових умов функціонування.

Сучасний стан охорони здоров'я в Україні є вкрай незадовільним, насамперед через недостатнє фінансування для її ефективного функціонування. Вирішальну роль у реформуванні системи медичної допомоги України відіграє перехід до обов'язкового медичного страхування, яке буде виступати додатковим джерелом фінансування галузі і дозволить підвищити якість медичних послуг.

Найбільш актуальною для України залишається проблема впровадження обов'язкового медичного страхування.

Медичне страхування – невід'ємний компонент системи охорони здоров'я розвинутих країн та одна з найголовніших соціальних гарантій [2, с. 359]. Страхування здоров'я

дозволяє отримати компенсаційні виплати при настанні страхового випадку. Дане питання наразі є дуже актуальним для України з декількох причин:

1. Проведення медичної реформи є однією з умов євроінтеграції України до ЄС.
2. Україна є однією з країн, що мають високий відсоток людей похилого віку в загальній структурі населення.
3. Україна відноситься до країн з низьким рівнем суспільного здоров'я.
4. Для зменшення навантаження на національну економіку у секторі соціального забезпечення. Таким чином, впровадження страхової медицини є необхідним кроком у процесі реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я [4, с. 13].

Громадяни США охоплені індивідуальним і сімейним страхуванням здоров'я в основному за рахунок колективного страхування роботодавцями (законом передбачається обов'язкове страхування здоров'я підприємцями працівників при їх кількості не менше 25 осіб), національних (державних) програм (Медікер – для громадян пенсійного віку старші 65 років; Медікейд – для малозабезпечених осіб), громадських палат штатів, товариств, університетів, а також приватного страхування. В даний час від 85 % до 90 % всього населення США охоплені одним або кількома видами страхового забезпечення на випадок захворювання або травми [2].

У Великобританії діє Національна система охорони здоров'я, згідно з якою медичні послуги та ліки після другої світової війни були безкоштовними. Згодом була запроваджена плата за виписування рецепта, пацієнти почали сплачувати певні суми при госпіталізації, лікування зубів (50 %), придбанні ліків. Окуляри, протези, слухові апарати купують тільки за свої кошти. У середньому громадяни Великобританії сплачують 10 відсотків від вартості лікування.

В інших країнах спільного ринку (Франція, Німеччина, Бельгія, Нідерланди, Данія) застосовується система обов'язкового страхування здоров'я, а для деяких груп населення – добровільного державного або приватного страхування. У Німеччині 90 % населення охоплено державним страхуванням на випадок хвороби, а 10 % – приватними формами страхування. У Франції 98 % населення охоплено обов'язковим страхуванням [3].

Більшість країн східної Європи застосовують механізми медичного страхування, що поєднують обов'язкове медичне страхування працюючих громадян, оплату страхових внесків роботодавцем і працівниками, добровільне медичне страхування.

Сьогодні ринок добровільного медичного страхування розвивається основним чином за рахунок корпоративного напрямку, завдяки якому він зростає на 20 – 30 % щорічно.

Узагальнюючі дані щодо розвитку ринку добровільного медичного страхування, можна стверджувати, що к 2013 році ринок ДМС зріс до 1,5 млрд грн, що на 13 % більше, ніж у 2012 році. У 2014 р. ринок ДМС зріс на 20 %, склавши понад 850 млн грн страхових платежів з рівнем виплат близько 70 %.

Таблиця 1

Структура чистих страхових премій за 2013–2015 рр., млн грн.

Види страхування	Чисті страхові премії			Відхилення			
	2013	2014	2015	Абсолютне відхилення, +/-		Темп приросту, %	
				2014/2013	2015/2014	2014/2013	2015/2014
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1067,6	1345,4	1645,4	277,8	300	26,02	22,3
Страхування медичних витрат	278	320,6	398,3	42,6	120,3	15,3	24,2

Починаючи з 2017 року в Україні впроваджують обов'язкове медичне страхування. Йде мова про те, що на сьогодні є політична воля керівництва держави реалізувати таке рішення, проте проблема постає в аспекті кількості бюджетних коштів, їх ефективного використання та досвідчених керівників, які могли б їх ефективно використати.

Модель обов'язкового соціального медичного страхування передбачає створення Державного агентства. Воно розпоряджатиметься бюджетом державної медицини. Його

мають намір формувати тільки за рахунок держкоштів, які щорічно виділяють на систему охорони здоров'я [5, с. 140].

Незалежно від місця прописки пацієнт зможе самостійно вибрати сімейного лікаря чи педіатра для своєї дитини. Перелік послуг, які покриваються за рахунок державних коштів, пропонують прописувати в договорі, який укладається між пацієнтом і лікарем. Крім діагностики та профілактики захворювань, сімейний лікар видаватиме довідки в дитячі садки, школи та басейн.

Отже, для України досить актуальним залишається впровадження обов'язкового медичного страхування та удосконалення функціонування добровільного медичного страхування, забезпечення ефективного їх поєднання.

Список літератури

1. Журавльова З. В. Фінансова основа обов'язкового соціального медичного страхування в Україні. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2013. № 1 (39). С. 83 – 87.
2. Калініченко О. О. Перспективи впровадження недержавного пенсійного забезпечення та медичного страхування в Україні. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1 (48). С. 359 – 362.
3. Павлюк К. В., Степанова О. В. Медичне страхування як форма фінансування медичних послуг. *Економіка суб'єктів господарювання*. 2014. № 3 (35). С. 162 – 171.
4. Поліщук Є. М. Медичне соціальне страхування: проблема системи потребує системного вирішення. *Соціальне страхування*. 2008. № 2. С. 13 – 16.
5. Попрозман О. І. Стан страхового ринку України в умовах кризи. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 6. С. 140 – 142.

УДК 336.7

Френзель В. Ю.

студентка гр. ЕФ-32,

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Науковий керівник:

Загорська Д. М.

к. е. н.,

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

КУПІВЛЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ІНОЗЕМНОЇ ВАЛЮТИ НА МІЖБАНКІВСЬКОМУ РИНКУ

За даними Мінфіну, в 2019 році Україну чекають дійсно найбільші виплати за зовнішніми та внутрішніми державними зобов'язаннями. У 2019 року зросте частка зовнішнього, а значить валютного боргу. Його доведеться рефінансувати, тобто потрібно буде взяти нову позику, щоб погасити стару, тому діяльність НБУ буде спрямована саме на ці заходи купівлі іноземної валюти. В 2019 році найбільші виплати Україна має зробити в другому кварталі – 121,24 млрд грн.

Національний банк України протягом 4 – 8 лютого поповнив міжнародні резерви України на 175 мільйонів доларів шляхом купівлі валюти на міжбанківському валютному ринку. Водночас, за відповідний період НБУ продав банкам 3 мільйони доларів для задоволення високого попиту на валюту з боку великих імпортерів [2].

За даними регулятора, 100 мільйонів доларів придбані за допомогою інтервенцій за єдиним курсом і 75 мільйонів доларів з використанням інструменту matching (вибір найкращої ціни купівлі-продажу) [3].

Ця цифра в 3,6 рази більше обсягу, викупленого тижнем раніше [3].

НБУ має ряд важелів для управління національною валютою та іноземними валютами. Через погіршення економічного стану країни на НБУ підвищується тиск, який націлений на покращення ситуації в цілому. На міжбанківському ринку НБУ виступає головною дійовою особою, адже повністю контролює банки та може виступати самостійним гравцем.

Від початку 2019 року Нацбанк купив в українців 382,9 мільйона доларів, а продав 57,33 мільйона доларів. Таким чином, міжнародні валютні резерви України поповнились на 325,6 мільйона доларів [2].

Цей механізм використовується НБУ заради збільшення валютних резервів. Україна має великі зовнішні борги, які збільшувались останні пару років. Обслуговування зовнішнього боргу потребує великих ресурсів. Через це НБУ змушений збільшувати валютні запаси для погашення боргу. Зовнішній борг України складає майже 79 мільярдів доларів.

Також Національний банк України має намір щодня купувати 15 мільйонів доларів. Обсяг купівлі протягом дня може перевищувати оголошений обсяг, проте такі інтервенції будуть проводитися для виконання інших завдань, передбачених Стратегією валютних інтервенцій Національного банку на 2016 – 2020 роки, зокрема для згладжування значних коливань на валютному ринку. Нацбанк підкреслив, що при проведенні інтервенцій продовжить мінімізувати власний вплив на процес ціноутворення на валютному ринку [1].

Пріоритет надаватиметься тим формам інтервенцій, за якими НБУ не пропонує, а приймає запропоновану іншими учасниками валютного ринку ціну. Такими формами інтервенції, де Нацбанк виступає «прайс-тейкером», є валютний аукціон і інтервенція за кращим курсом [4].

А отже, ґрунтуючись на політиці Національного банку України, можна дійти висновку, що НБУ дійсно проводить правильну політику щодо покращення обслуговування зовнішнього боргу.

Список літератури

1. Інтервенції на валютному ринку. *Національний банк України* : [сайт]. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85319.
2. Нацбанк купив \$175 млн на ринку та поповнив резерви. *Громадське* : [сайт]. URL: <https://hromadske.ua/posts/nacbank-kupiv-dollar175-mln-na-rinku-ta-popovniv-rezervi>.
3. Стало відомо, скільки мільйонів доларів НБУ купив на міжбанку. *Сьогодні* : [сайт]. URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/stalo-izvestno-skolko-nbu-kupil-millionov-na-mezhbanke-1219834.html>.
4. Национальный банк Украины намерен покупать по \$15 миллионов в день для наращивания международных резервов в первом-втором кварталах 2019 года. [сайт]. URL: <https://biz.nv.ua/finance/nacbank-reshil-znachitelno-uvlechit-ezhednevnyu-pokupku-valyuty-na-mezhbanke-50004170.html>.

УДК 336.1

Шпаковська О. М.

студентка 5 курсу,

Університет державної фіскальної служби України

Науковий керівник:

Ліснічук О. А.

к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. Л. Л. Тарангул,

Університет державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Для проведення якомога достовірнішого аналізу фінансового стану підприємства, необхідно використовувати адекватне інформаційне забезпечення. Постійні зміни економічних відносин між суб'єктами господарювання в сучасних умовах розвитку світової економіки вимагають відповідне, пристосоване до всіх змін, інформаційне-матеріальне забезпечення оцінки фінансового стану підприємств. Актуальність вивчення особливостей інформаційного забезпечення полягає в тому, що фінансова звітність є головним джерелом інформації, для проведення досліджень щодо певних підприємств, на основі якої розробляється система показників, що характеризують привабливість підприємства та його конкурентоспроможність.

Дослідження інформаційного та методичного забезпечення, для проведення оцінки фінансового стану підприємства надає можливість говорити про те, що: висвітлення суті аналітичних процедур досить часто здійснюють на підставі теоретичних засад, без врахування особливостей практичної сторони діяльності; часто прагнення щодо збільшення кількості системи аналітичних показників та коефіцієнтів не приносить відповідного

позитивного результату на якість аналітичної частини роботи; аналітичне дослідження окремо від управлінського процесу негативно впливає на взаємозв'язок всіх елементів системи управління підприємством в цілому.

Забезпечити своєчасне надходження необхідної інформації для проведення якісного фінансового аналізу може зближення обліку за національними та міжнародними стандартами і обробка інформації в режимі реального часу. Єдина інформаційна база даних дозволить робити своєчасні висновки про роботу підприємства, оцінювати його фінансовий стан, а аналіз внутрішніх даних забезпечує оперативне управління грошовим оборотом суб'єкта господарювання з урахуванням усіх факторів, що мають вплив на його розвиток [3, с. 66].

В ході аналізу фінансового стану підприємства при організації інформаційного забезпечення потрібно враховувати головні характеристики економічної інформації, що особливо впливає на вибір інформаційних технологій, що будуть застосовуватись для вирішення аналітичних завдань. Ефективний вибір можна здійснити за використання певної економічної класифікації інформації.

Всі використовувані методики дослідження фінансового стану підприємства базуються на аналізі даних офіційних документів бухгалтерської звітності та констатують результати діяльності підприємств, за якими управлінські рішення можуть прийматися з деякими запізненнями. Однак для інформаційно-аналітичного забезпечення процесів прийняття управлінських рішень протягом усього звітного періоду керівнику необхідна своєчасна інтерпретація взаємопов'язаних фінансових показників [1, с. 149].

Проведенні зміни системи обліку та удосконалення питання змісту показників фінансової звітності, перелік статей та здійснення зручного поєднання якості інформації та її подання, для спрощення процедури користувачам, на сьогодні все ж лишаються предметом дискусії. Тому концепція моделювання фінансової звітності базується на її розгляді з двох позицій: по-перше, як елемент інформаційної системи підприємства; по-друге, як інформаційна база для проведення аналізу фінансового стану.

На сьогодні вітчизняні підприємства характеризуються різним рівнем поточного фінансового стану. Динамічний розвиток ринку, посилення конкуренції як на вітчизняному, так і на закордонному ринках вимагають від сучасних підприємств впровадження заходів до підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності, забезпечення її гнучкості та динамічності у взаємодії із зовнішнім середовищем. Достатньо очевидно, що функціонування системи є неможливим без використання механізмів. Серед них важливе місце належить механізму аналізу фінансової звітності вітчизняних підприємств [2, с. 660].

Дослідження методичного забезпечення інструментів аналізу фінансового стану підприємства дали можливість виокремити низку проблем, які потребують подальшого їх вирішення, а саме: завелика розгалуженість показників і коефіцієнтів; неоднозначність напрямків оцінки; надмірна кількість відсутність об'єктивної методики комплексної оцінки фінансового стану та методики його прогнозування.

Отже, на сьогодні дослідження аналізу фінансового стану підприємств характеризується як таке, що вимагає необхідності удосконалення інформаційного і методичного забезпечення. При здійсненні аналізу фінансового стану підприємства головним має бути застосований системний підхід: дослідження взаємозв'язків системи аналізу та системи підприємства через діяльність управлінського апарату. Покращення інформаційної бази аналізу фінансового стану підприємств забезпечить підвищення якісного рівня управління підприємством, наслідком чого є створення необхідних умов для досягнення мети діяльності суб'єкта господарювання.

Список літератури

1. Гуменюк О. О. Особливості проведення аналізу фінансового стану підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 7 – 8. С. 147 – 152.
2. Дубинська О. С. Методичний підхід до аналізу фінансової звітності вітчизняних підприємств. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 658 – 661.
3. Торшин Є. О. Інформаційна база аналізу показників фінансового стану підприємств за національними та міжнародними стандартами фінансової звітності. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 20. С. 65 – 70.

СЕКЦІЯ 9

SECTION 9

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,
ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS,
FINANCIAL LAW, INFORMATION LAW

УДК 342.9

Вільчинський О. В.

аспірант кафедри адміністративного,
фінансового і банківського права,
Інститут права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

**КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ НОРМ РІЗНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА
У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АТЕСТАЦІЙНИХ КОМІСІЙ**

Як відомо, атестаційні комісії утворюються для організації та проведення атестації персоналу, претендентів, здобувачів освіти та ін. наказом керівника установи (підприємства, організації). Так, наприклад, атестаційні комісії утворюються: наказом керівника органу державної виконавчої влади для організації та проведення атестації працівників органів державної виконавчої влади; уповноваженим вищим навчальним закладом для організації та проведення атестації осіб, які претендують на зайняття посади державної служби; керівниками органів (закладів, установ) поліції для проведення атестування поліцейських та ін. Висновки атестаційних комісій широко використовуються не лише під час визначення перспектив кар'єрного зростання співробітників на певному підприємстві (установі, організації), але й у процесі аутсорсингу та інших форм «запозиченої» праці [1, с. 130].

З правової точки зору процедура оцінки професійного рівня працівників кваліфікаційним вимогам і посадовим обов'язкам, проведення оцінки їх професійного рівня – це є атестація працівників (ст. 1 Закону України «Про професійний розвиток працівників») [2].

Враховуючи, що діяльність атестаційних комісій переважно пов'язана із проведенням оцінки професійного рівня працюючих фахівців у різноманітних галузях, на підприємствах, установах різних форм власності, безумовно необхідно проводити розмежування між нормами адміністративного та трудового, а також цивільного права. Для цього, передусім, необхідно визначитись із методами правового регулювання відносин у відповідних сферах, характерними для цих галузей права.

Так, В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко у якості характерних для трудового права методів правового регулювання визначають: 1) імперативний метод, що передбачає закріплення мінімального рівня гарантій трудових прав працівників, які повинні бути закріплені у законодавстві; 2) диспозитивний метод, що виражається в договірному характері праці та встановленні її умов (зокрема, закріплюється у колективних договорах, правилах внутрішнього трудового розпорядку та індивідуальних трудових договорах); 3) державно-нормативний метод, що полягає в тому, що держава розробляє і приймає закони та інші нормативно-правові акти щодо регулювання трудових відносин; 4) локальний, який полягає в розробці й прийнятті локальних правових актів, що регулюють ті відносини, які або взагалі не врегульовані законодавчими актами, або таке регулювання потребує конкретизації та деталізації; 5) рекомендаційний метод, що полягає у встановленні норм, які пропонують найбільш доцільний спосіб поведінки, який може бути

сприйнятий учасниками трудових відносин або відхилений ними; 6) метод дозволу, який полягає в тому, що сторони мають змогу самостійно встановлювати для себе суб'єктивні права і брати на себе обов'язки по виконанню трудових повноважень; 7) метод наказу, який вміщує імперативні засади, та при якому діяльність сторін не може суперечити положенням, що встановлені державою (наприклад, обов'язок роботодавця створити робочі місця для інвалідів); 8) метод заборони, який також має імперативний характер (наприклад, заборона залучати працівників до роботи у вихідні дні) [3, с. 37].

Однак, аналізуючи, запропоновані вченими методи правового регулювання, можна переконатися, що методи наказу, заборони, державно-нормативний – це різні сторони імперативного методу (про що, науковці і самі вказують). У той же час, методи дозволу, рекомендаційний, локальний – це складові диспозитивного методу. Тобто, як і у адміністративному праві, трудове право у цілому оперує двома базовими методами правового регулювання.

Про це, до речі, вони зазначають і самі, проголошуючи, що «поєднання імперативних і диспозитивних засад характерне для регулювання відносин у більшості інститутів трудового права» [3, с. 50]. З такою позицією погоджується більшість науковців у цій галузі права, «оскільки трудове право розглядають як симбіоз, амальгаму приватного і публічного права» [4, с. 11; 5, с. 67].

Як можна бачити, для трудового права притаманно застосування як імперативного так і диспозитивного методу правового регулювання. У той же час, як наголошує В. Б. Авер'янов, до галузевих особливостей методу адміністративного права належить те, що поряд з переважним застосуванням рис імперативного методу в адміністративно-правовому регулюванні суспільних відносин не виключається використання окремих елементів диспозитивного методу [6, с. 76].

Отже, базові методи правового регулювання (імперативний та диспозитивний) є загальними для усіх галузей права. Їх складові (дозвіл, рекомендації тощо), на нашу думку, мають достатньо умовний характер і залежать від безпосереднього контексту суспільних відносин та правозастосовчої діяльності, правових наслідків, які вони викликають, а також впливу, який вони здійснюють.

Висновки. На наш погляд, розмежування між нормами адміністративного та інших галузей права у сфері діяльності атестаційних комісій можливо проводити, виходячи, у першу чергу, з того, який інтерес переважає – публічний чи приватний. Також, необхідно враховувати наявність добровільності або зобов'язаності під час здійснення атестаційних процедур. Оскільки, на нашу думку, фундаментальна відмінність між імперативним та диспозитивним методами правового регулювання (незалежно від сукупності складових) полягає саме у наявності або відсутності добровільності участі у процедурі атестації однієї з двох сторін суспільних відносин.

Список літератури

1. Шопіна І. М. «Запозичена праця»: перспективи правового регулювання. *Форум права*. 2006. № 3. С. 129 – 135. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2851/Zapozychena%20pratsia%20perspektyvy%20pravovoho%20rehuliuvannia_Shopina_2006.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення 18.01.2010 р.).
2. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 39. Ст. 462.
3. Трудове право : підручник / В. В. Жернаков, С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко та ін.; за ред. В. В. Жернакова. Харків: Право, 2012. 496 с.
4. Киселев І. Я. Зарубежное трудовое право. Москва: Юрид. лит., 1998. 456 с.
5. Пилипенко П. Д. Трудове право України : акад. курс : підруч. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.; за ред. П. Д. Пилипенка. Київ: Ін Юре, 2014. 552 с.
6. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2004. 356 с.

УДК 342.5

Жуков С. В.

к. ю. н., докторант кафедри адміністративного,
фінансового і банківського права,
Інститут права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІВ

Побудова в Україні правової демократичної держави потребує функціонування прозорої високопрофесійної та доброчесної судової влади, без якої будь-які реформування залишаться декларативними. Конструкт «доброчесність суддів» характеризується відносною новизною для національного законодавства, а заходи і засоби забезпечення доброчесності суддів ще не є досконалими, хоча доцільність їх застосування жодних сумнівів не викликає. Вказане обумовлює новизну та актуальність цієї статті, присвяченої пошуку шляхів удосконалення адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів.

Судова реформа, яка реалізується сьогодні в Україні, вже має свої позитивні наслідки: протягом 2018 року довіра громадян України до судів зросла до 20 %. Про це свідчать результати Всеукраїнського опитування громадян щодо незалежності та підзвітності судової влади та сприйняття судової реформи, проведеного у вересні 2018 року компанією Gfk Ukraine за ініціативою Програми реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» USAID. Зокрема, експерти програми констатували, що завдяки реформі рівень довіри до судів має тенденцію до збільшення. За 2018 рік рівень довіри суспільства до судів зріс на 6 % порівняно з 12 % довіри, які було зафіксовано за результатами аналогічних соціологічних замірів, проведених Програмою USAID «Нове правосуддя» у 2017 році. Зважаючи на те, що у 2015 році цей показник становив 5 %, у 2018 році довіра населення до судів завдяки проведенню реформи зросла у чотири рази [1].

Доброчесність суддів як предмет адміністративно-правового регулювання слід розуміти як модель бажаного результату, функціональний стан системи судової влади та наслідок реалізації уповноваженими державною органами своєї компетенції у вигляді високого ступеня відповідності закріплених в етичних стандартах та адміністративно-правових актах вимог реальній поведінці суддів.

Адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів може бути представлене як механізм, елементи якого взаємодіють один з одним, створюючи нову реальність завдяки явищу емерджентності. Елементами такого механізму є мета його функціонування, а також суб'єкти, тобто уповноважені державою колегіальні органи, особи публічного права, до компетенції яких віднесено створення правового підґрунтя забезпечення доброчесності суддів, реалізація заходів із забезпечення їх доброчесності, та контроль за здійсненням таких заходів.

За своїм системним характером забезпечення доброчесності судів завжди буде уявляти собою позасистемну діяльність, оскільки бажана модель функціонування системи завжди знаходиться за межами такої системи.

Крім того, на підставі аналізу теоретичних джерел [2, с. 1056; 3, с. 393], до елементів адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів можна віднести також адміністративно-правові норми, адміністративно-правові відносини, принципи, акти

реалізації суб'єктивних прав та обов'язків, а також, як факультативні ознаки, правосвідомість та правова культура.

Процес адміністративно-правового забезпечення доброчесності суддів потребує постійного аналізу та вдосконалення адміністративно-правових актів, які складають його нормативне підґрунтя [4, с. 47]. Процес такого вдосконалення має, на нашу думку, включати три основні напрями.

По-перше, потребує постійного вивчення та гармонізації з іншими актами законодавства адміністративно-правовий статус суб'єктів, яким надано право приймати рішення щодо відповідності (невідповідності) судді критерію доброчесності. У вказаній сфері є щонайменше одна невирішена проблема – так, невизначеним залишається адміністративно-правовий статус Громадської ради доброчесності, яка утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання, і членами якої можуть бути представники правозахисних громадських об'єднань, науковці-правники, адвокати, журналісти, які є визнаними фахівцями у сфері своєї професійної діяльності, мають високу професійну репутацію та відповідають критерію політичної нейтральності та доброчесності [5]. Громадська рада доброчесності не є органом державної влади, разом з тим вона не має ознак і громадського об'єднання. Отже, визначення її ролі та місця у системі публічного управління, а також вибір та удосконалення її прав, обов'язків, гарантій діяльності та особливостей відповідальності потребує здійснення окремих досліджень.

По-друге, правовий зміст поняття «доброчесність» має знайти більшу конкретизацію. Для цього вбачається за доцільне розглянути питання щодо можливості викладення його складових у Кодексі суддівської етики.

По-третє, потребує доопрацювання сам процес визначення доброчесності суддів (кандидатів на посади суддів), зокрема, в аспектах його прозорості та забезпечення можливості оскарження.

Формування та удосконалення адміністративно-правового механізму забезпечення доброчесності суддів як системи адміністративно-правових засобів, об'єднаних єдиною метою, застосування яких дає змогу досягати бажаного стану додержання суддями правил доброчесної поведінки за умови збереження незалежності судів від будь-якого незаконного впливу, відіграє надзвичайно важливу роль у реформуванні системи судової влади. Разом з тим цей процес лише розпочато, і для його успішного завершення необхідно вирішити низку гостроактуальних проблем, серед яких удосконалення правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері забезпечення доброчесності суддів, а також створення системи зворотного зв'язку між застосовуваними засобами і методами та досягненням поставлених цілей.

Список літератури

1. Завдяки судовій реформі довіра українців до судів зросла у чотири рази. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2566858-zavdaki-sudovij-reformi-dovira-ukrainciv-do-sudiv-zroslo-u-cotiri-razi.html>.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.
3. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392 – 398 URL: <http://forumprava.pp.ua/page-5.html>.
4. Шопіна І. М. Управлінські та адміністративні відносини: проблеми взаємозв'язку. *Наука і правоохорона*. 2014. № 2. С. 16 – 20.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

УДК 340.1

Сказко О. М.

аспірант,

Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ДОМЕННИХ СПОРІВ

Функціонування системи доменних імен як засобів ідентифікації інформаційних ресурсів належить до кола суспільних відносин, що входять до предмету інформаційного права. Особливістю інформаційно-правових норм є комплексний характер багатьох з них, включення до складу інформаційно-правової норми як суто інформаційного елементу, так і елементу, що може належати до іншої галузі права, і саме ця ознака притаманна нормам, призначеним регулювати вирішення доменних спорів. Однією з причин неможливості ефективно здійснювати правове регулювання суспільних відносин, що виникають під час вирішення доменних спорів, полягає у надзвичайно складному і багатозначному понятті категорії «інформація», щодо матеріальності якої у правовій науці вже багато десятиліть точаться дискусії. Вказане породжує різноманіття концептуальних підходів до категорії «інформаційний ресурс», що не може не відображатися на розумінні сутності доменного імені як засобу ідентифікації таких ресурсів. Вирішення цих теоретичних питань у правовій науці може потребувати глибокого їх усвідомлення та аналізу протягом довгого проміжку часу. Однак для отримання можливості дослідити особливості вирішення доменних спорів на сьогоднішній день достатньо усвідомлення комплексного характеру інформаційно-правових норм, що виникають у вказаній сфері, і подальшого вивчення властивостей інформаційних, цивільних, господарських та міжнародних правовідносин, пов'язаних з різноманітними аспектами реалізації права на доменне ім'я суб'єктами вказаних відносин.

Відповідно до Принципів делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн, затверджених Інтернет-корпорацією з присвоєння імен та номерів (англ. Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN) 23 лютого 2000 року, альтернативне вирішення доменного спору означає будь-яку систему вирішення спору, іншу, ніж судовий розгляд, та охоплює арбітраж, посередництво, примирення та процес адміністративного вирішення спору [1]. Слід сказати, що у перших редакціях Правил домена .UA було передбачено вирішення доменних спорів третейським судом. Термін «доменний спір» в межах цих Правил означає будь-який спір, що може виникнути в зв'язку з цими Правилами та їх застосуванням, в тому числі в зв'язку з делегуванням, переделегуванням, відміною делегування та використанням доменних імен в домені .UA. Встановлювалося, що доменні спори розв'язуються компетентними судами в порядку, встановленому чинним законодавством України, а адміністратор жодного публічного домену в домені .UA не займається розглядом та розв'язанням доменних спорів. При цьому визначалося, що доменні спори, зокрема, можуть виникати у випадках: а) якщо делеговане відповідачу приватне доменне ім'я або його частина є тотожним або схожим із Знаком, права на який належать позивачу, настільки, що їх можна сплутати; б) якщо позивач вважає, що відповідач не має права на використання доменного імені або використовує його у спосіб, який порушує права та законні інтереси позивача; в) якщо написання або вимова доменного імені, делегованого відповідачу, являють собою слово або вираз, що порушує честь та

гідність позивача або шкодить його діловій репутації; г) якщо доменне ім'я або його частина за написанням або вимовою відтворює прізвища, імена або псевдоніми відомих в Україні осіб без їх згоди; г) порушення відповідачем вказаних Правил. За цими Правилами та тими укладеними згідно з ними договорами та угодами, які містять відповідні третейські угоди, реєстрант, реєстратор та адміністратор публічного домену заздалегідь погоджувалися на розгляд та розв'язання доменних спорів одним з третейських судів, які діють відповідно до цих Правил та своїх регламентів. Адміністратор домену .UA, адміністратори публічних доменів та реєстратори зобов'язані були надати такому суду на його запит всю наявну в їх розпорядженні інформацію, яка має відношення до спору, та зобов'язані виконати належним чином оформлене рішення такого суду [2]. Однак практика розгляду доменних спорів третейськими судами України довела свою неефективність, і вказані положення було виключено із Правил домену UA.

Однак неефективність вирішення доменних спорів третейськими судами України ще не означала недоцільність використання альтернативних способів їх розв'язання. Про це свідчить той факт, що реєстр домену верхнього рівня .UA компанія «Хостмайстер» та Всесвітня організація інтелектуальної власності уклали договір, на підставі якого в домені .UA з'явиться можливість для вирішення доменних спорів з використанням позасудової процедури на основі UDRP (Єдиної політики розв'язання доменних спорів). Розгляд доменних спорів у цьому випадку буде проводитися арбітрами Всесвітньої організації інтелектуальної власності (серед них є і громадяни України) в Центрі арбітражу та посередництва (WIPO Arbitration and Mediation Center). Процедура розгляду спорів в домені .UA має деякі відмінності від стандартної UDRP. Основною мовою розгляду спорів є українська мова, але за згодою сторін можливе також використання інших мов. Позасудова процедура не перешкоджає переведення розгляду спору в український суд; у цьому випадку розгляд справи в Центрі арбітражу припиняється до рішення національного суду. Окрім того арбітри Всесвітньої організації інтелектуальної власності будуть враховувати, що при реєстрації доменних імен другого рівня потрібна наявність торгової марки. Відповідно до рішення експертної групи, впровадження процедури позасудового розгляду спорів буде проходити поетапно. На першому етапі «Хостмайстер» і реєстратори доменних імен внесуть зміни в свої договори, після чого стане можливим використання UDRP під час розв'язання спорів, пов'язаних з доменними іменами другого рівня. Через півроку передбачено ухвалення рішення про використання UDRP в доменних іменах третього рівня [3]. І, враховуючи, що навіть до впровадження вказаної процедури у березні 2019 року, стандартна процедура UDRP активно використовувалася українськими громадянами та підприємствами, які за останні десять років 248 раз були учасниками розгляду справ в Центрі арбітражу Всесвітньої організації інтелектуальної власності [3], то після її впровадження слід, на нашу думку, очікувати збільшення кількості вказаної категорії справ.

Зростання кількості користувачів Інтернету, збільшення частки товарів та послуг, що реалізуються за його допомогою, буде сприяти збільшенню кількості доменних спорів, предметом яких є неправомірне використання доменних імен, порушення честі та гідності фізичних осіб, їх ділової репутації тощо. Відповідно, потреба у розв'язанні доменних спорів буде збільшуватися. Вказане робить актуальною проблему розвитку альтернативних форм вирішення доменних спорів. Безумовно, використання арбітражної процедури у Центрі арбітражу та посередництва Всесвітньої організації інтелектуальної власності можна вважати позитивним зрушенням на шляху забезпечення прав та

інтересів учасників інформаційних правовідносин. Однак слід зауважити, що вказана альтернативна форма вирішення доменних спорів має знайти свій розвиток в нормах інформаційного законодавства.

Список літератури

1. Принципи делегування та адміністрування доменів верхнього рівня кодів країн, затверджених ICANN 23 лютого 2000 року. URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id152762> (дата звернення 8 лютого 2019 року).
2. Правила домену UA. URL: http://www.domenua.com.ua/uapolicy-ukr.php?fbclid=IwAR2k6suARqTnHnV0iW_XVV_WfeSMej70f8E-j80QzFRMjYO029xYZRWeZs#9 (дата звернення 8 лютого 2019 року).
3. Світові практики розв'язання доменних спорів для домену .UA. URL: <https://hostmaster.ua/news/?pr20181221> (дата звернення 8 лютого 2019 року).

УДК 347

Солдатенко О. В.

д. ю. н., професор, провідний науковий співробітник,
Державний науково-дослідний інститут МВС України

**СТАН БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ
МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

На сьогодні в Україні систему органів внутрішніх справ очолює центральний орган виконавчої влади – Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України), до якої входять: Національна гвардія України, Головний сервісний центр України та центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ – Національна поліція України, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, видатки на діяльність яких фінансуються з Державного бюджету України за кодом програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету – КПКВК 1000000–1007000.

Обсяги фінансування МВС України з Державного бюджету України протягом 2016 – 2019 рр. наведено у (табл. 1).

Таблиця 1

**Обсяги фінансування з Державного бюджету України видатків на МВС України та
Міністерство оборони України за 2016 – 2019 рр., млрд грн**

Показники/ роки	Всього видатки ДБ	МВС України	частка у заг. сумі видатків, %	Національна гвардія	Національна поліція	Міністерство оборони України	частка у заг. сумі видатків, %
2016	647,2	40,2	6,21	8,6	15,7	54,9	8,48
2017	768,0	48,2	6,28	8,9	19,7	62,5	8,14
2018	906,0	60,1	6,63	9,9	24,3	82,2	9,07
2019	1005,8	72,4	7,2	11,6	29,5	101,1	10,06

Джерело: складено автором за даними [1 – 4]

З наведених у таблиці даних, видно, що частка видатків на МВС України у загальній сумі видатків Державного бюджету України постійно зростала і становила у 2016 – 2018 рр. більше 6 %, що тільки на 2 % менше від обсягу видатків, спрямованих на фінансування Міністерства оборони України, що, в умовах проведення Операції об'єднаних сил на Сході України, не зовсім логічно.

Водночас, хоча однією із функцій МВС України та тих органів виконавчої влади, діяльність яких координується через Міністра внутрішніх справ України, є забезпечення

національної безпеки і оборони, на 2019 р. сума видатків безпосередньо на реалізацію заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави і на Національну поліцію, і на Національну гвардію запланована за рахунок Спеціального фонду Державного бюджету України, що у воюючій країні видається, знову ж таки, нелогічним.

Таким чином, найбільша питома вага фінансових ресурсів, виділених МВС України з Державного бюджету, припадає на Національну поліцію (близько 40 %) або 30 % усього військового бюджету України. Водночас ситуація в Україні характеризується сплеском злочинності, втратою довіри населення до правоохоронної системи, низьким рівнем правопорядку. На сьогодні залишається складною криміногенна ситуація в державі. За рейтингом, складеним фахівцями Всесвітнього економічного форуму, Україна потрапила до списку країн з найвищим рівнем організованої злочинності у світі. Так, Україна посіла 113 місце у списку, що складається зі 137 країн, опинившись поряд з державами Південної, Латинської Америки та Африки [5].

За висновком Рахункової палати України, при плануванні бюджетних видатків, зокрема Національною поліцією України, не завжди дотримано п. 6 – 7 Загальних вимог до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 10.12.2010 р. № 1536, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27.12.2010 р. за № 1353/18648 [6], що призвело до розпорошення бюджетних коштів, неефективного, а в окремих випадках і з недотриманням чинного законодавства використання бюджетних коштів [7, с. 24].

Таким чином, МВС України на сьогодні є потужною силовою структурою, діяльність якого фінансується за рахунок коштів Державного бюджету України. Однак, обсяги виділених фінансових ресурсів протягом останніх 4-х років не залежать ні від рівня ВВП, ні від рівня розвитку економіки держави, ні пріоритетності видатків (подолання бідності, фінансування сфери освіти, охорони здоров'я, оборони), а залежать тільки від політичної волі.

Сучасну політику бюджетного фінансування МВС України можна охарактеризувати як таку, що зводиться до ситуаційного вирішення проблемних питань, пов'язаних з його реформуванням, і не відображає стратегію його подальшої діяльності. Надалі, з метою удосконалення змісту паспортів бюджетних програм і звітів про їх виконання, пропонуємо забезпечувати достовірність і точність розрахунків результативних показників, виходячи з підтверджених абсолютних розрахунків очікуваних результатів роботи, з чітким дотриманням вимог бюджетного законодавства України.

Список літератури

1. Про Державний бюджет України на 2016 рік. Закон від 25.12.2015 № 928-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
2. Про Державний бюджет України на 2017 рік. Закон від 21.12.2016 № 1801-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>.
3. Про Державний бюджет України на 2018 рік. Закон від 07.12.2017 № 2246-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
4. Про Державний бюджет України на 2019 рік. Закон від 23.11.2018 № 2629-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.
5. Рівень злочинності в Україні є одним із найвищих у світі, – рейтинг. URL: https://24tv.ua/riven_zlochinnosti_v_ukrayini_je_odnim_iz_nayvishhih_u_sviti_reyting_n894441.
6. Про результативні показники бюджетної програми. Наказ Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1353-10>.
7. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на забезпечення діяльності підрозділів, установ та закладів Національної поліції України. Рішення Рахункової палати України від 11.04.2018 № 10-2. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16756240/zvit_10-2_2018.pdf?subportal=main.

СЕКЦІЯ 10

SECTION 10

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА,
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА
HISTORY AND THEORY OF STATE AND LAW,
PHILOSOPHY OF LAW

УДК 340.1

Гдичинський В. Б.

аспірант кафедри державно-правових дисциплін,
Університет економіки та права «КРОК»

**ЗАСТОСОВУВАННЯ ТЕРМІНУ «ПРАВОВЕ ВІДКРИТТЯ» У РОЗРІЗІ
ПАРАДИГМАЛЬНО-ПРАВОВИХ МЕТОДІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ**

Спираючись на загальнотеоретичні засади правових парадигм, логічно у даному контексті розглянути гносеологічно-емпіричні підстави парадигмально-правових методів наукового пізнання загальнотеоретичних засад правових парадигм.

Наукова революція, що відбулася у філософії права у Новітній час, – це процес зміни парадигми, і, зокрема, правових парадигм та їхніх різновидів. Правову парадигму прийнято вважати науковим досягненням, що покладено в основу діяльності правового наукового співтовариства. Узагальнено наукове досягнення асоціюється в першу чергу з науковим результатом як таким, що одержаний у процесі фундаментально-прикладних наукових досліджень і зафіксований на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття та ін. і базується на суворих наукових принципах. Наукове досягнення пов'язується з відкриттям, особливості яких полягає в постановці і науковому обґрунтуванні досліджуваної проблематики.

Використовувати термін «правове відкриття» у контексті теорії держави і права, на нашу думку, можна лише з певною часткою вірогідності: якщо в природничих науках відкриття є конкретно науковими, завдяки якому виявляються нові факти й явища, то в філософії права під відкриттям мають на увазі систему нового бачення правового явища, новітнє праворозуміння, засноване на аналізі і наукових результатах вже існуючих правових даних.

Щоб науково обґрунтувати те, що означає наукове правове відкриття, слід з'ясувати не те, що саме розкривається, а те, як це відкриття відбулося. Отже, тут особливе значення має не зміст набуття знань, а саме форма, змістовне наповнення такого правового явища.

Наукове правове відкриття може бути й емпіричним, й теоретичним. У розвитку сучасної правової науки теоретичні відкриття відіграють набагато важливішу роль у зіставленні з емпіричними: саме вони сприяють напрацюванню новітніх поглядів у правовій науці. Однак кожне дійсно науково-теоретичне правове відкриття має чітко встановлений фактичний фундамент, який спирається на визначені теоретико-методологічні правові засади. Емпіричне правове відкриття не містить будь-якого пояснення досліджуваного факту й обмежується лише його констатацією та описом. Теоретичне правове відкриття являє собою узагальнення правових фактів, встановлення і розкриття між ними внутрішнього зв'язку з метою пояснення, розгорнення їхньої сутності.

Т. Кун, згадуючи про правове відкриття, на нашу думку, не мав на увазі суто масштабних наукових перетворень, при цьому зазначаючи, що революція – це різновид змін, що передбачає певну реконструкцію приписів і настанов, якими керуються різні групи науковців замкненої наукової спільноти [1].

Дж. Агассі виділяє три основні погляди на джерела наукових змін, які превалюють у фаховій літературі. Перша була описана Ф. Беконем [2] і полягала в тому, що наука зароджується у результаті революційних збурень і перемоги над вірою в забобони, втім у самій споруді науки кожна її частина так фундаментально викладена, що витримає цей натиск незалежно від будь-яких потрясінь і не зможе похитнутися [3]. Така концепція допускає лише наявність єдиної революції в науці, коли науковий погляд візьме гору над помилковим. Друга позиція, описувана Дж. Агассі, виражена в континуалістській концепції П. Дюгема [4], згідно з якою кожне досягнення науки може бути модифіковано, але не спростовано (концепція, яка заперечує будь-які докорінні перетворення, тобто революційність змін).

Третю точку зору розробив К. Поппер [5], згідно з якою, якщо теорію неможливо спростувати за допомогою емпіричних даних, тоді її можна вважати ненауковою (концепція перманентної революції). На думку Дж. Агассі, Т. Кун модифікував концепцію П. Дюгема, пристосовуючи її до концепції «духу часу». У такому контексті, беручи до уваги тему нашого дисертаційного дослідження, можна стверджувати, що в основі проведення революційних правових реформ часто покладено неісторичне праворозуміння. На нашу думку, право не можна довільно змінити у певний історичний момент. Слід враховувати правові джерела минулих історичних періодів (тобто «дух часу»), шлях історичного розвитку (докорінність змін в певний період) потрібно поєднувати з чинним національним і міжнародним правом.

Слід сказати, що в правовій науці не відбувається таких кардинальних змін, які характерні, наприклад, сфері природничо-наукового знання. Так, наприклад, Цивільний кодекс і Цивільний процесуальний кодекс України [6; 7] у загальній частині зберігає певні положення кодексу Української РСР 1963 р. [8], однак докорінних змін зазнало змістове наповнення його особливої частини. Доказом вище сформульованої позиції можна вважати і збереження наукової цінності праць, написаних у попередні історичні періоди з теорії права в рамках правової науки. Змінюється лише їхня ідеологічна складова, яка має чітко виражений парадигмально-правовий характер.

За часи незалежності України були ознаменовані різким підйомом аналітичного правознавства, особливо в цивілістиці, а також у трудовому праві, сімейному праві, процесуальних галузях, у теорії кримінального права, дістали подальшого опрацювання і загальнотеоретичні положення спеціально правового профілю, затверджуються такі фундаментальні загальні поняття, як «право», «суб'єктивне право», «правовідносини», «законність», «правосвідомість» та ін. З цього випливає, що загальнотеоретичні засади правових парадигм, які спираються на інформацію аналітичну юриспруденцію, щонайменше схильні до впливу парадигмально-правової теорії. Правові парадигми впливають на правову матерію переважно через інші складові теорії держави і права, а саме – філософію права і соціологію права.

Вважаємо, що на сучасному етапі суспільного розвитку революції в праві як процес зміни правових парадигм відбуваються не у вигляді нерівномірних змін, а протягом досить тривалого часу. Для того щоб парадигмально-правова концепція стала правовою парадигмою в умовах відсутності глобальних соціальних потрясінь, потрібно ґрунтовне наукове осмислення, теоретичне дискутування й гносеологічно-емпірична перевірка наукових результатів, переконання законотворців і загалом правової наукової спільноти в необхідності узгодження і прийняття такої парадигми. Як доводить правнича практика, у таких неприродничих дисциплінах, як правознавство набагато важче спростувати правоту панівного напряму думки, використовуючи раціональну аргументацію.

Список літератури

1. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ: Основи, 2011. 228 с.
2. Філософія Ф. Бекона. URL: <http://kpi.ua/bacon>.
3. Агасси Дж. Продолжая революции: История физики от греков до Эйнштейна. *The Continuing Revolution: A History of Physics From The Greeks to Einstein*. Нью-Йорк: Mc Graw Hill, 1968.
4. Дюгем П. Физическая теория. Ее цель и строение. СПб., 1910.
5. Поппер К. Логика научного исследования. Пер. с англ. под общ. ред. В. Н. Садовского. Київ: Кондор, 2009. 447 с.
6. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40 – 44. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40 – 42. Ред. від 07.01.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Цивільний кодекс Української РСР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1540-06>.

УДК 340.1

Заблоцька А. Р.

студентка,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Холод А. В.

студентка,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Філософія права – наука, яка вивчає світоглядні, гносеологічні, аксіологічні, антропологічні основи права як регулятора суспільних відносин у їх взаємодії з індивідом, суспільством і державою. Як специфічна філософсько-правова теорія філософія права передбачає здатність суб'єктів правосвідомості, обмірковуючи факти правового життя, виходити за межі суто правового підходу, осмислювати їх в контексті загальних філософських категорій світорозуміння, таких, як добро і зло, свобода і поневолення тощо. Філософсько-правова рефлексія народжується тоді, коли виникають питання про визначальні цілі, цінності і смисли буття, які визнають у своїй соціальній діяльності суб'єкти правосвідомості і правовідносин [1].

Питання про взаємозв'язки і взаємовідносини філософії права та загальної теорії держави і права має суттєве теоретично-методологічне та практичне значення. Для сучасної науки характерне посилення взаємозв'язків між різноманітними галузями, інтегративних тенденцій у їх розвитку. Центральною проблемою інтеграції наук і синтезу знань є проблема їх співвідношення, встановлення та посилення взаємозв'язків між ними. Ядром інтегративно-загальнонаукових форм пізнання є філософія, яка через світоглядні, методологічні функції, універсальний категоріальний апарат справляє вплив на процес зближення наук. Філософія права, як загальнометодологічна галузь знання, покликана дати світоглядне розуміння права, його сенсу та призначення для людей, кожної особи, обґрунтувати глибинні соціальні, духовні, етичні передумови права під кутом зору людського буття. Філософсько-правовий підхід характеризується рефлексивністю думки, тоді як загальна теорія права відрізняється теоретизуючою правосвідомістю, пошуком і обґрунтуванням закономірностей розвитку та функціонування державно-правових феноменів. Філософія права осмислює право як неспецифічний предмет, тоді як для теорії права – це всеохоплюючий предмет, процес пізнання правової дійсності [2, с. 15].

Гегель вважав, що наука про право – це частина філософії, а предмет філософії права – це ідея права, поняття права та його здійснення. Філософія права надає праву певну сакральність, обґрунтованість, справдження впливу на свідомість людей [3, с. 59 – 60].

Теорія держави і права – це теорія специфічного соціально-юридичного предмета, яка розробляє сучасні методологічні підходи до дослідження державно-правових явищ, закономірностей їх генезису, структурування та розвитку. Теорія держави і права переводить результати їх філософського пізнання на рівень конкретного розкриття об'єктивної сутності цих суспільних явищ, реалій правового життя. Але теорія держави і права не розчиняється у філософії права, вона має власну сферу дослідження та використання результатів, які, зокрема, виступають системою юридичних знань та юридичної діяльності [4, с. 56]. Тільки об'єднання вихідних висновків і абстракцій філософії права про право з юридичними знаннями про його імперативно-нормативну форму створює ту теоретико-методологічну основу, на якій здатна плідно розвиватися загальна теорія держави та права, як наукова основа сучасної юридичної практики. На думку А. Козловського, «філософія без права мертва, а право без філософії порожнє» [5, с. 195].

У процесі розвитку філософії права робилися спроби подолати дуалізм двох одночасно діючих теорій права – природного та позитивного права шляхом знаходження свого роду ідеальної формули співвідношення між ними. Так, на думку В. Соловйова, Є. Трубецького, над позитивним правом знаходиться вища категорія – совість. П. Новгородцев характеризував природне право як ідеальну вимогу «практичного майбутнього права». Б. Кістяківський, Є. Спекторський, А. Фатеев розглядали природне право як належне, яке втілюється у суцюзому. У сучасній філософії права та загальній теорії держави і права продовжується переосмислення змісту правової реальності, підкреслюється необхідність вироблення такого праворозуміння, яке б змогло уникнути апріоризму теорії природного права та релятивізму юридичного позитивізму. В цьому процесі взаємодіють різні типи праворозуміння, визначення характеру відносин між суб'єктами права [4, с. 57].

Однією з актуальних проблем взаємозв'язку та взаємодії філософії права та загальної теорії держави та права є вирішення питання про зміст поняття «пріоритет прав людини». Як відомо, аксіомою правового персоналізму є твердження про те, що найвищою соціальною цінністю є людина, а утвердження і забезпечення її прав і свобод – головний обов'язок держави. В процесі теоретичного подолання патерналістського тлумачення прав людини, що впливає з безумовного пріоритету державних і суспільних інтересів над інтересами окремої особи, обговорюється питання про співвідношення автономії особи та громадянської автономії. Підкреслюється, що предметом правового захисту та правового визнання має бути не стільки емпірична особа з конкретними інтересами та потребами, скільки її визначені властивості, тобто здатність здійснювати вибір в умовах самообмеження та самоконтролю у ситуації взаємного визнання значущості прав інших особистостей та їх спільнот [6, с. 276 – 277].

Оскільки право – сфера практичного життя людей, то філософія права лише тоді знаходить необхідну змістовність і теоретичну вагомість, коли вона стосується позитивного права, органічно пов'язана безпосередньо з «живим» правовим матеріалом, стає прямим результатом його творчого осмислення. Зростання інтересу українських юристів до філософії права в сучасних умовах пов'язане з такими факторами, як потреба розвитку права й удосконалення методології його дослідження, необхідність правового осмислення нових соціальних проблем, подолання жорсткої ідеологічної заданості [4, с. 59].

Список літератури

1. Філософія права. URL: https://pidruchniki.com/1658092552093/filosofiya/filosofiya_prava.
2. Новгородцев П. Психологическая теория права и философия естественного права. *Юридический вестник*. 1913 № 3.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия права. М.: Мысль, 1990. 524 с.
4. Бабкін В. Д. Взаємозв'язки філософії права та загальної теорії держави і права. *Проблеми філософії права*. 2003. Том I.
5. Козловський А. А. Право як пізнання: Вступ до гносеології права. Чернівці: Рута, 1999.
6. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления. Х., 2002.

УДК 343.1

Загребельна С. І.

студентка 2 курсу,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

ОРДАЛІЇ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Актуальність даної теми полягає у тому, щоб простежити еволюційний розвиток судового процесу від стародавніх часів до сьогодення. Пізнати судовий процес крізь призму стародавніх законів, звичаїв та обрядів. А ще побачити чи стали ордалії, як стародавній вид судочинства основою для сучасного судового процесу, оскільки судовий і кримінальний процеси в усі історичні епохи слугували візитною карткою правової системи.

За латиною «*ordalium*» означає «вирок». Відповідно, ордалія – це метод обвинувального судового процесу в багатьох стародавніх і середньовічних державах, заснований на виявленні істини за допомогою «Божого суду». Ордалії представляли собою випробування, які могли носити як символічний, так і фізичний характер. Здійснювався за браком інших доказових засобів, або якщо вони не дали наслідків. Використовувалось з метою визначити винуватість чи безвинність особи, якій належало пройти випробування вогнем, водою, розпеченим залізом тощо. Підсудний, який витримував катування, оголошувався невинним [3].

У стародавні часи ордалії застосовували, коли не було достатньої кількості доказів у справах про вбивство, грабіж, чародійство [1, с. 145]. Вважалося, що Боже око і совість злочинця допоможуть виявити істину. У Законах Ману ст. 85 гл. 8 наголошувалося «лиходії думають, що під покровом ночі їх ніхто не бачить, але вони помиляються: їх бачить Бог і їх совість». Спочатку ордалії були двосторонніми – однаковому випробуванню піддавався як обвинувачений, так і обвинувач. Наприклад, у ст. 2 Закону Хаммурапі сказано «Якщо людина кине на людину звинувачення в чародійстві і не доведе цього, то той, на кого кинуто звинувачення в чародійстві, повинен піти до річки і кинути в неї. Якщо Річка ним заволодіє, то той, хто звинувачував, може забрати його будинок; а якщо Річка очистить цю людину, і вона залишиться непошкодженою, то того, хто кинув на неї звинувачення в чародійстві, потрібно вбити; той, хто кидався в річку, отримає будинок того, хто його звинувачував».

Цікаво відзначити, що в різні часи і у абсолютно несхожих один на одного народів часто були практично однакові методи проведення «суду божого» розпеченим залізом, киплячою водою і холодною водою, за винятком невеликих особливостей. Н. А. Корнєєва в доповіді «Староіндійські ордалії» зазначає про такі види ордалій у Стародавній Індії:

– вагами (обвинуваченого зважували двічі за короткий проміжок часу, і якщо вдруге його вага була менше – він вважався виправданим);

– вогнем (обвинуваченому було потрібно подолати певну дистанцію, несучи в долонях, обмотаних сім'ю листям певного дерева, шматок розпеченого заліза, і при цьому не отримати опіків);

– водою (обвинувачений повинен був пірнути під воду і пробути там стільки часу, скільки буде потрібно іншій людині, щоб принести стрілу, випущену з того місця, де він пірнув);

– свяченою водою (людині належало випити воду, яка використовувалася для обмивання статуй божества. Якщо протягом тижня або двох ні він, ні його близькі не захворіють або не стануть жертвами якого-небудь лиха, звинувачення з нього знімали);

– жеребом (обвинувачений повинен був витягнути з глечика один з двох глиняних кульок, усередині якого знаходилося символічне зображення або Правди, або Брехні). При призначенні ордалій враховувався також вік, стать, фізичний стан: для дітей, жінок, хворих і літніх людей рекомендується ордалія вагами; професія: ковалі не повинні піддаватися ордалії вогнем, рибалки не повинні бути піддані випробуванню водою [3].

В епоху Середньовіччя ордалії перейшли в одностороннє випробування – кому з учасників процесу належало його проходити, вирішував суд, найчастіше – церковний. Ордалії були виключно популярні в справах за звинуваченням у ересі. Приблизно до XII-XIII ст. у країнах Європи використовувались ордалії. Вони також полягали у проведенні очисної присяги, судових поєдинків [2, с. 95]. Також ордалії проводились шляхом випробування окропом чи залізом. Звинуваченому давали у руку розпечений шматок заліза, а через деякий час перевіряли чи є опіки. Якщо опіки є значить вина доведена. Суд у середньовічній Європі поступово став становим. Тобто окремі суди були у дворян, духовенства, городян. Тільки селян судив їх сеньйор чи призначені ним судді. У рицарському кодексі честі допускався судовий поєдинок – суд Божий. Вважалося, що переможе той хто правий. Допускалось випускати замість себе найманих бійців. Слідство у Середньовіччі не обходилося без тортур. У кожному місті чи замкові була камера, де звинуваченого змушували говорити за допомогою вогню, води та заліза. Не витримавши болю, люди визнавали себе винними у тих злочинах, які їм приписували.

Що стосується середньовічного виду ордалій, то скажімо, в Польській правді ордалії описані докладно до найдрібніших дій, а саме: як правильно ходити по розпеченому залізу і яким чином встановлювати винність по результату опіків. Наприклад, у Німеччині випробування розпеченим залізом мало чим відрізнялося від польського варіанта – обвинувачені ходили по ньому або брали в руку, а потім забинтовують обпалену кінцівку лляним полотном, покритим свинячим салом, і через три дні перевіряли, наскільки добре зажили опіки [3].

З часом церква стала виступати проти ордалій, вважаючи це як ознаку не віри, а забобону, а це гріховно. Адже Ісус не став доводити свою божественність дияволу, коли той пропонував йому стрибнути з будинку і подивитися, чи зловлять ангели Сина Бога. З XII століття католицька церква видавала все більш жорсткі вказівки, домагаючись повного скасування ордалій, а 1215 року повністю заборонила їх. Королівська влада була в цьому з нею солідарна.

Таким чином, ордалії дають змогу сформулювати уявлення про судовий процес стародавніх часів, простежити його розвиток, зрозуміти та мати змогу зробити співвідношення судового та кримінального процесу стародавньої і сучасної епох.

Список літератури

1. Момотов В. В «Божий суд» Середньовіччя очима сучасника. *Правознавство*. 2002. № 5 (244). С 242.
2. Лыкова Н. Н. Предварительное следствие в терминологических древнего французского и русского права. *Вестник Тюменского государственного университета*. 2005. № 2. С. 216.
3. Ордали или суд Божий. URL: <https://homsn.com/trombon/ordalii-ili-sud-bozhiy>.

УДК 338.242.2

Данілова Е. І.

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств,
Національний авіаційний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ

Питання організації економічної безпеки є предметом вивчення навчальної літератури з питань управління економічною безпекою. Однак більшість із них розглядає організацію економічної безпеки в контексті видів структурної побудови відділів та служб економічної безпеки [3; 4]. В основі такої структурної побудови покладено класичні підходи менеджменту в частині організації управління за видами майнових загроз для діяльності підприємства. Залишаються не дослідженими питання формування організаційних структур, які б реалізували задачі виявлення, оцінювання та мінімізації загроз, небезпек та ризиків в розрізі всіх економічних функцій та за всіма об'єктами небезпек (ресурсними, структурними, середовищними, процесними) [1; 2].

Проаналізовано типові функції основних організаційних підрозділів, які здійснюють контроль за станом економічної безпеки та зроблено висновок про те, що в більшості підприємств України існуючі організаційні форми не реалізують в повному обсязі весь спектр функцій економічної безпеки. Як наслідок, невиконання функцій забезпечення безпеки економічної діяльності є потенційною загрозою небезпеки.

В результаті дослідження діючих організаційних структур управління авіакомпаніями, виявлено низку організаційних проблем та сформовано організаційні напрями удосконалення системи економічної безпеки на авіатранспортних підприємствах на основі використання структурно-функціонального підходу.

Організація системи економічної безпеки підприємства можлива з використанням двох принципів: функціонального та структурного.

При функціональному принципі організації завдання економічної безпеки реалізується різними функціональними підрозділами відповідно до свого призначення на підприємстві: управління, постачання, виробництва, збуту, фінансування.

В основі структурного принципу економічної безпеки лежить підхід відокремлення функцій економічної безпеки від функцій господарської діяльності. При цьому всі завдання економічної безпеки виконуються структурним підрозділом. Структура відділу економічної безпеки визначається переліком завдань, що реалізуються.

Організація економічної безпеки підприємства на основі структурно-функціонального підходу дозволяє виявити загрози, здійснити діагностику об'єктів небезпеки на предмет наявності джерел ризиків при реалізації всіх функцій підприємства.

Зроблено висновок, що структурно-функціональний підхід формує систему економічного захисту всієї структури підприємства, представленій у вигляді ресурсів, процесів, структур та середовища, що дозволяє ідентифікувати об'єкти економічних відносин і тим самим перенести акцент в управлінні з управління безпекою на управління економічною безпекою.

Список літератури

1. Духов В. Е. Економічна небезпека та економічні правопорушення. URL: visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=28671.
2. Ільїна С. Б. Основи аудиту. URL: http://uchebnikirus.com/buh-audit/osnovi_auditu.
3. Мак-Мак В. П. Служба безпеки підприємства. М.: Баярд, 2001.
4. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 259 с.

УДК 338.465.4

Демченко А. В.

магістр спеціальності «Бізнес адміністрування»,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Науковий керівник:

Іванюта В. Ф.

д. е. н., доцент,

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ
КОРПОРАТИВНОГО КОНТАКТ ЦЕНТРУ**

Поняття «економічна безпека» пережило чимало переосмислень в економічній теорії у зв'язку зі зміною умов зовнішнього середовища і з урахуванням факторів, які визначають процеси управління. У сучасній науковій літературі поняття «економічна безпека» досить часто виводять безпосередньо з більш загальної категорії «безпека» (переклад з грецької означає «володіти ситуацією»). У спеціальній літературі наводиться визначення безпеки як стану, при якому будь-який об'єкт знаходиться в надійній захищеності і не піддається негативному впливу будь-яких факторів. У широкому науковому сенсі під безпекою розуміється захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалів, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення.

Дослідження сутності економічної безпеки підприємства показало, що в економічній теорії і практиці не існує однозначної термінології щодо її визначення. Встановлено, що економічна безпека підприємства є характеристикою системи, що самоорганізовується і саморозвивається, тобто це стан, при якому економічні параметри дозволяють зберегти головні її властивості: рівновагу і стійкість при мінімізації загроз. Таким чином, це стан виробничо-комерційної діяльності, при якому забезпечується дотримання економічних інтересів підприємства на підставі його стійкості та властивостей системи, що саморозвивається, і попередження впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [1].

В науковій літературі наводиться різний склад економічної безпеки підприємства. Досить докладно ця проблема розглядається Приходьком В. П., який пропонує сім функціональних складових [2, с. 11]: (фінансова, до якої відносяться платоспроможність, структура й використання капіталу та прибутку, ефективне використання корпоративних ресурсів); інтелектуальна й кадрова складова (охоплює збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом; техніко-технологічна – (ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів); політико-правова (може включати наявність на підприємстві юридичної служби, витрати на її утримання, захист інтересів підприємства в конфліктних ситуаціях, тобто усебічне правове забезпечення діяльності

підприємства, дотримання чинного законодавства); інформаційна, (охоплює процеси збору всіх видів інформації, що стосується діяльності підприємства, її аналіз, обробка та систематизація, захист інформації); екологічна (дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля); силова, (наявність відповідних служб по захисту комерційної таємниці, персонального захисту працівників підприємства, захист майна підприємства і витрати на ці заходи).

Формування системи економічної безпеки підприємств є однією з актуальних проблем сучасної економічної науки. Останнє підлягає зовнішньому і внутрішньому негативному впливу, що робить підприємство більш складною й більш відкритою системою, всередині й навколо якої формуються загрози, що вимагає створення спеціального механізму їх усунення. Таким чином, проведений аналіз показує, що для досягнення найбільш високого рівня економічної безпеки підприємство повинне проводити роботу по забезпеченню максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи.

Для визначення особливостей управління контакт центром корпоративного типу спочатку треба охарактеризувати сутність функціонування даної бізнес структури. Часто контакт-центр плутають з колл-центром. Але між ними все ж таки значні відмінності. Колл-центр – це організація, яка займається прийманням та обробкою дзвінків. Контакт-центр – це місце, де телефон є одним з інструментів, поряд з інтернет-комунікаціями та результатами роботи польових виборчих структур (наприклад, робота з даними кампанії «від дверей до дверей»).

Робота контакт-центру спрямовується на досягнення порозуміння з клієнтом, що є найбільш слабким елементом такої форми взаємодії, як і в інших міжособистісних комунікаціях. У нейролінгвістичному програмуванні це виражено лаконічними формулами: «зміст комунікації в тій реакції, яку вона викликає» та «результат комунікації залежить від приймаючої сторони». Це означає, що в контакт-центрі важливо контролювати та координувати не тільки структурні канали комунікації, але й зміст, що передається, та його сприйняття абонентом.

Основними напрямками діяльності контакт-центру є робота з вхідною та вихідною інформацією. Опрацювання вхідної інформації фактично являє собою центр обробки викликів. У першу чергу, це:

- організація «гарячої лінії» («лінії підтримки») та створення віртуального секретаря бренда чи персони;
- отримання та обробка всіх викликів (включаючи телефон і скайп);
- обробка вхідної кореспонденції (традиційною та електронною поштою);
- обробка звернень через сайти, форуми та блоги;
- ведення єдиної бази даних, включаючи напрацювання організаційно-польових структур (результати поквартирного обходу).

Головними завданнями роботи з вхідними дзвінками, кореспонденцією та іншими повідомленнями є створення умов для справжньої турботи чи її відчуття у споживачів послуги. Також це є одним з найбільш ефективних методів створення бази даних контактів та їхнього поділу на цільові групи, які можна використовувати в роботі.

У роботі була обґрунтована система індикаторів економічної безпеки підприємства (табл. 1), яка є результатом систематизації існуючих в науковій літературі та практиці техніко-економічних і фінансових показників та доповнення їх такими оригінальними індикаторами, як: загальний показник платоспроможності споживачів; співвідношення темпів зміни обсягів виробництва на підприємстві і в межах галузі; показник забезпеченості підприємства власним ресурсами; коефіцієнти енергетичної та сировинної безпеки підприємства.

Таблиця 1

Система індикаторів економічної безпеки підприємства

№ п/п	Індикатори економічної безпеки підприємства	Галузеві граничні значення	Значущість	складо- вої
			індикатора	
1	2	3	4	5
Поточна безпека				
1	Коефіцієнт фінансування	≤1	0,138	—
2	Коефіцієнт фінансування за рахунок стабільних джерел	≥0,8	0,069	
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	0,138	
4	Коефіцієнт покриття	≥1,5	0,138	
5	Темп росту частки запасів у сумі оборотних активів	≤1	0,069	
6	Рентабельність продажів, %	≥9	0,138	
7	Рентабельність активів, %	≥13	0,103	
8	Коефіцієнт достатності грошового потоку від операційної діяльності	≥1	0,138	
9	Коефіцієнт оборотності оборотних активів: металургійні комбінати та заводи з повним металургійним циклом прості металургійні заводи	≥3,1 ≥5	0,069	
Тактична безпека				
Виробничо-технічна складова				
10	Фондовіддача	≥6,1	0,250	0,60
11	Рівень завантаження проектних потужностей, %: доменне виробництво сталеплавильне прокатне	95 80-90 75-85	0,250	
12	Питома витрата сировинних ресурсів, т/т: залізорудної сировини на тонну чавуну металошихти на тонну сталі сталі на тонну прокату	1,5 1,1 1,05	0,250	
13	Питома витрата енергоресурсів, т.у.п./т: металургійні комбінати заводи з повним металургійним циклом заводи з неповним металургійним циклом прості металургійні заводи	1,2-1,6 0,8-1 0,2-0,6 0,012-0,1	0,250	
Інтелектуально-кадрова складова				
14	Продуктивність праці, т/люд. у рік	230	0,570	0,10
15	Співвідношення темпів зростання виручки та ФОП	≥1	0,430	
Комерційна складова				
16	Ступінь залежності підприємства від постачальників, %	30	0,136	0,30
17	Показник надійності постачальників	1	0,182	
18	Ступінь залежності підприємства від споживачів, %	20	0,136	
19	Загальний показник платоспроможності споживачів	1	0,182	
20	Коефіцієнт своєчасності розрахунків за реалізовану продукцію	1	0,136	
21	Співвідношення темпів зростання виручки і дебіторської заборгованості	≥1	0,046	
22	Показник дотримання якості виробленої продукції	1	0,182	

Продовж. табл. 1

1	2	3	4	5
Стратегічна безпека				
Ринкова складова				
23	Співвідношення темпів зміни обсягів виробництва на підприємстві і в межах галузі	≥1	0,143	0,20
24	Показник конкурентної переваги підприємства	1	0,571	
25	Темп зміни частки ринку підприємства	≥1	0,286	
Соціальна складова				
26	Частка співробітників з вищою освітою, %	≥35	0,250	
27	Показник досвіду роботи (частка персоналу з досвідом роботи більше 2-х років у загальній його чисельності), %	≥90	0,333	
28	Плинність кадрів, %	≤5	0,333	
29	Рівень оплати праці на підприємстві	1	0,084	
Інноваційно-технологічна складова				
30	Ступінь зносу основних виробничих фондів, %	≤35	0,444	0,25
31	Частка НДДКР у загальному обсязі виручки	0,05	0,112	
32	Рівень технологічного розвитку підприємства	1	0,444	
Сировинна й енергетична складова				
33	Забезпеченість підприємства власними ресурсами	1	0,500	0,25
34	Коефіцієнт енергетичної безпеки	≤1	0,250	
35	Коефіцієнт сировинної безпеки	≤1	0,250	
Екологічна складова				
36	Ступінь забруднення навколишнього середовища	1	0,800	0,10
37	Показник природоохоронної діяльності підприємства	0,07	0,200	

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Розроблений інструментарій діагностики економічної безпеки підприємства доведений до рівня конкретної методики та впроваджений на контакт центрах України. Зокрема проведена діагностика рівня економічної безпеки двох корпоративних контакт центрів з надання послуг населенню у газовій сфері за результатами роботи 2017 року (табл. 2).

Таблиця 2

Діагностика економічної безпеки контакт центрів

Рівень безпеки	Контакт центр, м. Полтава		Контакт центр, м. Суми	
	Звітний період	Прогнозний період	Звітний період	Прогнозний період
Поточна	0,26	1,13	0,30	0,71
Тактична	0,87	0,97	0,71	0,75
Стратегічна	0,66	1,00	0,69	0,69
Економічна безпека	0,43	1,03	0,44	0,72

Джерело: розраховано автором

Факторний аналіз рівня економічної безпеки розглянутого підприємства показав необхідність пошуку варіантів зниження собівартості послуг, зокрема матеріальних витрат, а також підвищення ринкової стійкості та інноваційно-технологічного потенціалу підприємств. В якості можливих напрямів підвищення економічної безпеки в роботі була розглянута програма техніко-технологічної реконструкції контакт центру, що дозволить суттєво знизити собівартість послуги та підвищити рентабельність роботи підприємства.

Список літератури

1. Васильців Т. Г. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 21.2. С. 153 – 158.
2. Приходько В. П. Управління економічною безпекою підприємства. *Економіка та держава*. 2013. № 10. С. 10 – 12.
3. Лойко В. В., Мороз Я. О. Індикатори економічної безпеки суб'єкта підприємницької діяльності. *International scientific journal*. 2016. № 2. С. 126 – 129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_2_28 (дата звернення: 18.11.2018).

УДК 331.1

Репецький А. А.

II курс магістратури, спеціальність «Менеджмент інноваційної діяльності»,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Ковальська К. В.

к. е. н., доцент,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

**СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ТАЛАНТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Управління талантами (Talent Management) – це залучення високоефективних співробітників і утримання їх в компанії. Таланти створюють додаткову вартість становлять собою конкурентну перевагу. У талантів вища продуктивність і вони створюють продукти, яких ще не було на ринку.

У компаніях-лідерах, дана тема стала головною ще в минулому столітті. Поняття «талант-менеджменту» або ж «управління талантами» з'явилося зі звіту компанії McKinsey «Війна за таланти» в 1997 році.

Основні складові процесу управління талантами:

- залучення;
- мотивація;
- утримання.

Залучення талантів є одним із найбільш важливих елементів системи управління талантами. У залученні талантів ключовий момент – оцінка потенціалу на вході. Це досить складно тому, що якщо ментальний і / або емоційний потенціал ще можна виміряти тим чи іншим способом, наприклад, із застосуванням психометричних тестів, то залученість або прагнення до досягнень на вході виміряти неможливо. Навіть якщо кандидат має підтверджені успіхи в його минулому досвіді, розбіжності між очікуваннями і реальністю в стосунках або постановці і складності завдань може виявитися фатальним для розвитку кар'єри співробітника. На жаль, в цьому випадку, втрати відчутні і для компанії – вже витрачено час, гроші і зусилля.

Однією із найважливіших частин мотивації талантів є коучинг. За визначенням Міжнародної Федерації Коучинга (ICF), «Коучинг – процес, побудований на принципах партнерства, який стимулює мислення і творчість співробітників, і надихає їх на максимальне розкриття свого особистого і професійного потенціалу». Коучинг, полягає в залученні талантів до керування та ініціативності. Люди і їх залученість в роботу

визначають, в кінцевому рахунку, наскільки ефективно буде працювати організація, яку частку ринку займе і якими зусиллями можна це зробити. Будь-які системи проектного менеджменту не приносять бажаного результату з управління ефективністю без залученості співробітників в робочий процес. Зовнішній консультант або внутрішній фахівець з персоналу не замінить щоденне спілкування менеджерів усіх рівнів зі своїми підлеглими. Це вони щодня планують, роздають завдання і контролюють виконання. При застосуванні моделі коучинга відповідальність за результат лежить на співробітнику, оскільки це відбувається на принципах партнерства, при директивному ж управлінні відповідальність на керівнику. Найбільшим же мотиватором для талантів служить успіх, який досягнутий самостійно.

При утриманні талантів найважливішу роль виконує їх потенційний ріст та збільшення повноважень. Саме тому «планування наступності», тобто підготовка до отримання посад своїх менеджерів-коучів дозволяє утримувати талантів в організації від переходу на такі ж посади до конкурентів. Важливо враховувати, що організаціям, які діють в стабільному середовищі важливо утримувати талантів, оскільки люди із своєї організаційної культури швидше приймають свої обов'язки та можуть генерувати управлінські рішення. В той час зовнішні таланти, що є носіями інших організаційних культур, являються підходящими кандидатурами для організацій, що змінюють або ж модифікують свою діяльність. Кількість позицій для яких необхідне планування наступності, кожна організація визначає самостійно. При цьому, доречно починати з тих, які мають найбільший вплив на бізнес. Необхідно створити для кожної позиції модель, що визначає поведінку, ставлення, знання, досвід і талант, необхідні для досягнення успіху в цій ролі. Дуже важливо пам'ятати про те, що модель повинна знаходитися в тісному зв'язку зі стратегією компанії. Модель обов'язково повинна містити навички, необхідні для виконання майбутніх ролей, а не сьогоднішніх. На цьому ж етапі необхідно створити карту інтервалів для наступників. Потрібно розуміти рівень підготовки наступників. Організація повинна розуміти, хто може зайняти ключові позиції сьогодні, через рік, через три роки, п'ять років. Горизонт планування в цьому сенсі може займати до 10 років.

Система управління талантами дала поштовх розвитку найуспішніших організацій ще в минулому столітті, саме тому доречно виділити потенційні бар'єри при запровадженні вище описаного методу управління персоналом на вітчизняних підприємствах.

Важливо розуміти директивну організаційну культуру при повній відповідальності керівників за діяльність та ієрархічність структури.

Зокрема, система управління талантами не працює:

- в компаніях з культурою домінування, виживання і конкуренції;
- в компаніях з жорсткою ієрархічною моделлю;
- в компаніях, де перші особи не впевнені в тому, що це необхідно;
- в компаніях з непрозорим менеджментом (багато прихованих повісток дня).

Окрім того нормативно не виділено важливість професійного навчання та розвитку трудового персоналу. Кодекс законів про працю України (КЗпП), регулює трудові відносини працівників, правові засади і гарантії здійснення громадянами права розпоряджатися своїми здібностями до праці, але не містить глави про професійне навчання персоналу.

Враховуючи сучасну економічне та демографічну ситуацію нашої держави, що являє собою значний «відтік мізків» за кордон, вітчизняним організаціям важливо залучити до

своїєї діяльності та утримати талантів для успішного функціонування. Важливо розуміти, що нинішнє покоління працівників особливо звертає увагу на потенційний ріст та професійний розвиток під час вибору місця роботи. Саме тому створення системи управління талантами дозволить залучати, розвивати та утримувати тих співробітників, що зможуть створювати додаткову вартість та впроваджувати інновації, які являються найважливішими факторами успіху в сучасних глобалізованих умовах.

Список літератури

1. Ед Майклз, Хелен Хенфілд-Джонс, Бет Екселрод. «Война за таланты»; Манн, Іванов і Фербер, 2009. 272 с.
2. Білорус Т. Інформаційні технології в управлінні кадровим потенціалом підприємства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Серія «Економіка»*. 2009. Вип. 107 – 108. С. 85 – 87.
3. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. К.: Знання, 2001. 254 с.
4. Переваги управління талантами. URL: <https://www.talent-management.com.ua>.

УДК 65.015

Саваріна І. П.

к. е. н., в. о. доцента (б. в. з.) кафедри менеджменту,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

**ІННОВАЦІЙНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ЯК ФАКТОР УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Сучасні тенденції пошуку та розвитку висококваліфікованих спеціалістів, які б відповідали світовим ринковим вимогам є актуальним напрямком для досліджень HR-менеджменту. З метою створення оптимальних умов для управління персоналом в ситуації швидких змін, доцільним є використання сучасного інструментарію, орієнтованого на аналітику наявної ситуації на ринку праці та формування орієнтовного плану дій на найближче майбутнє [1].

Завдяки впровадженню і застосуванню різних інноваційних кадрових технологій, підходи до управління персоналом компаній швидко змінюються. Їх інноваційність може носити як загальний, так і регіональний, або виключно індивідуальний для підприємства, що усвідомило необхідність впровадження передових практик управління людськими ресурсами.

Досвід найвідоміших компаній Кремнієвої долини у питаннях залучення, утримання і розвитку талантів, створенню інноваційного середовища, а також зміни в погляді на управління персоналом в сучасному світі є актуальними для впровадження сучасними українськими компаніями, з метою підвищення конкурентоздатності на світовому ринку.

Hewlett-Packard – одна з найбільших американських компаній у сфері інформаційних технологій, яка практикує відкриту систему внутрішнього пошуку і підбору персоналу. Для розвитку персоналу тут використовують онлайн-платформу Accelerating U, де працівник сам вибирає з великої кількості доступних тематичних каналів, на який йому підписатися. Також заохочується підписка на колег-експертів, які є лідерами думок у певних сферах [1].

Працівників оцінюють за допомогою класичного Performance Appraisal, за підсумками якого їм присвоюються три категорії: А - , В - , С - перформери. У тестовому режимі в НР

впроваджують Real Time Feedback (RTF), яка на сьогодні є трендом в сфері HR-інновацій, і в основі якої оцінка працівника з різних сторін і рівнів від партнерів і постачальників.

Still the first day – стиль успішного розвитку Amazon, компанії, що своїми досягненнями доводить результативність підприємницького стартап – мислення. Тут допускається у край жорсткий режим менеджменту і комунікацій для досягнення результату, ініціювання кожним співробітником будь-якого проекту та відкриття бізнесу, при цьому успішними з них є близько 10 %. В Amazon співробітники HR – департаменту відповідають за контроль менеджерів, за догани і звільнення співробітників.

Однією з вищих нематеріальних нагород компанії є Door Desk Award, яка дається за економність і відповідність цінностям Amazon. У компанії діє принцип «розвивайся або забирайся». Головна мотивація: це круті продукти, і акції! Усі співробітники компанії, навіть працівники складу, є учасниками опційної програми. Якщо звільняєшся раніше – усі акції згорають, нічого не отримуєш [2].

Facebook використовує agile-інструменти. Тобто керівник не ставить співробітнику конкретне завдання, до нього звертаються за допомогою і розвитком. В команді замість лідера є scrum-master і product owner, який відповідає за продукт. Кожен співробітник зобов'язаний знайти ту команду, в якій буде максимально корисний. В іншому випадку – звільнення. У Facebook пильно стежать за дотриманням цього правила і час від часу проводять спеціальні Boot camp'и, спрямовані на його підтримку.

Одночасно в Boot camp можуть брати участь кілька сотень людей. Триває він всього один день, а після його завершення формуються нові команди (по 8 – 12 чоловік) під нові проекти. Boot camp'и дозволяють співробітникам переміщуватися від однієї команди до іншої і працювати над різними завданнями. Компанія сама підштовхує співробітників до зміни команди. Таким чином, всі співробітники ростуть, розвиваються і ніхто не «засиджується». В іншому випадку компанія 1 раз в 4 роки переміщує співробітника примусово [3].

У LinkedIn наймають за ставлення до роботи, орієнтуючись на цінності компанії, а не навички. Компанія шукає «своїх» співробітників, тих, хто хоче працювати саме в LinkedIn. Ще в 2015 році компанія купила освітню онлайн-платформу Lynda. com., курси і програми в якій доступні її співробітникам. Також в організації практикують оффлайн навчання. Кожен керівник – це коуч для своїх співробітників і 50 % всього часу лідери присвячують цьому заняттю.

Раз на рік LinkedIn проводять Parents Day, коли співробітники можуть запросити в офіс своїх батьків. Також раз на місяць співробітники можуть реалізовувати цікаві їм завдання і проекти, не пов'язані безпосередньо з бізнесом компанії. І найчастіше тут обирають соціальну сферу або благодійність [3].

Сучасні процеси прискорення глобалізації, діджиталізації і посилення конкуренції на ринках вимагають від підприємств впровадження сучасних інновацій в практику управління персоналом. Усвідомлення особливостей та побудова стратегій розвитку компанії, оцінка ефективності рішень, підвищення результативності, розробка різних підходів до розвитку талановитих працівників має відповідати місії компанії, що забезпечить підтримку управлінців у впровадженні ефективних бізнес-кейсів для прийняття рішень.

Список літератури

1. Jobvite. URL: <https://www.jobvite.com/> (дата обращения 02.03.2018).
2. HR-portal. URL: <http://hr-portal.ru/> (дата обращения 12.07.2018).
3. Информатор. URL: <https://www.dp.informator.ua/> (дата обращения 21.02.2018).

СЕКЦІЯ 12

SECTION 12

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ
ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО
CIVIL LAW AND PROCEDURE, FAMILY LAW, HOUSING LAW,
INTERNATIONAL PRIVATE LAW**

УДК 347.23

Плиска Ю. В.

студентка 2 року навчання ОКР «Магістр»,
спеціалізація «цивільне право»,

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

**ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ІНСТИТУТУ ТРАСТУ У ПРАВОВУ
СИСТЕМУ УКРАЇНИ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Вважається, що першими дослідниками історії становлення інституту трасту були відомі англійські історики права Ф. У. Мейтленд та О. У. Холмс [1, с. 33]. Цей факт не є дивним, адже юридична конструкція класичного трасту, власне й починала розвиватися в країнах загального права, та свої витoki бере саме в країнах англо-американської правової сім'ї.

Важливо розуміти, що інститут трасту розвивається досить швидкими темпами. Постійно динамічне середовище правовідносин, що пов'язані з трастом та трастоподібними конструкціями змушує постійно вдосконалювати й теоретичну базу цього правового інституту. Однак, існує так званий «скелет» певної юридичної конструкції, правил побудови якого необхідно дотримуватися, аби не втратити власне зміст, у досліджуваному мною випадку – юридичної конструкції трасту.

У своїх напрацюваннях класик англійського права Ф. У. Мейтленд, намагаючись визначити поняття трасту та охарактеризувати той самий «скелет юридичної конструкції», зазначає наступне, тим самим вирізняючи правовий інститут трасту з-поміж інших схожих: довірчий власник зобов'язаний використовувати свої права в певний спосіб – на користь іншої особи або для досягнення певної цілі; боржник не є трасті для його кредиторів; траст має відрізнятися від передачі на відповідальне зберігання (хоча дуже часто ці правові інститути мають спільні риси); виконавець або адміністратор заповіту не є довірчим власником щодо спадкоємців (хоча за певних умов він може легко стати трасті й часто бувають випадки, коли складно відрізнити, коли особа діяла як виконавець заповіту, а коли – вже як довірчий власник); на першому місці в предметі трасту мають бути не майнові права, не речово-правовий інтерес у землі, не право власності на товари, а лише персональне право, вигоди від контракту або борг [4, с. 40 – 55].

Що стосується, власне розвитку трасту в Україні, то наразі ми можемо говорити тільки про інститут управління майном та інститут довірчої власності, які наразі закріплені вітчизняним законодавством.

Одним з перших на території країн СНД, ще у 1995 році, дав наступну характеристику довірчої власності видатний український вчений Р. А. Майданик: «під правом довірчої власності слід розуміти сукупність майнових відносин довірчого характеру, що виникають з підстав, передбачених законодавством, і реалізуються виключно в інтересах вигодонабувача(ів) трасту, за яким установник трасту передає довірчому власнику для

формування трасту-фонду майно, що належить установнику в силу права власності, з метою інвестиційного управління об'єктом трасту шляхом реалізації повноважень управління-відособлення у порядку та на умовах, визначених у декларації про трасти» [3, с. 55].

Згідно зі ст. 1029 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) [4].

Цивільно-правова конструкція управління майном, яка випливає з цього положення, власне, і є першою з двох запропонованих українським законотворцем трастоподібних конструкцій. Важливим тут є те, що майно установником управління передається управителю на певний строк, а відтак управитель здійснює права на чуже майно. Це є принциповим положенням, яке відрізняє інститут управління майном від відносин довірчої власності, що існує в Україні, та від англо-американського трасту [5, с. 23].

Договір про управління майном є двостороннім, реальним, оплатним договором про надання послуг, а сторони – рівні, майново самостійні та незалежні один від одного суб'єкти цивільного права. По суті це зобов'язання, яке, проте, характеризується довірчим характером. За таких обставин довіра набуває юридичного закріплення та, таким чином, прирівнюючи конструкцію управління майном до трастоподібної конструкції, яка все ж ніяким чином не може претендувати на ототожнення з юридичною конструкцією трасту.

Щодо характеристики іншої трастоподібної конструкції, яка існує в законодавстві України та, вважається більш наближеною до поняття класичного трасту, аніж попередня, то це – довірча власність. Відповідно до ч. 2 ст. 216 Цивільного кодексу України особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном [4].

Згідно з ч. 2 ст. 1029 та ч. 5 ст. 1033 Цивільного кодексу України договір управління майном може засвідчувати виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно [4].

Управитель, якщо це визначено договором про управління майном, є довірчим власником цього майна, яким він володіє, користується та розпоряджається відповідно до закону й договору управління майном, а отже в нього виникають речові права на майно, що прямо передбачено у п. 2. ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [6]. Фактично наявність положення про довірчу власність закріплює модель дії довірчого власника в чужому інтересі, але також характеризується довірчим характером, який набуває юридичного закріплення і в цьому випадку.

Правова конструкція довірчої власності є більш наближеною до класичного розуміння трасту, ніж конструкція управління майном перш за все тому, що право власності на майно, що передається довірчому власнику передається йому у повному обсязі, а не в обмеженому виді, як це відбувається у разі передання в управління.

Однак, неможливість вивести власну формулу трасту як такого в Україні, є наслідком непослідовності законодавця, зокрема у відсутності визначення поняття «довірчої власності», що дуже ускладнює процес правової кваліфікації відносин довірчої власності та зумовлює низку суперечностей між національним законодавством України та

законодавством зарубіжних країн.

На теоретичному рівні щодо дефініції висловив свою позицію Р. А. Майданик, який під «довірчою власністю» розуміє так зване «цільове» право власності, юридична природа якого «полягає в самообмеженні абсолютного права власності на певний час із можливістю відновлення в повному обсязі після досягнення мети або з інших підстав, визначених законом або правочином» [7, с. 157 – 158].

Таким чином з однієї і тієї ж статті Цивільного кодексу України випливає наявність двох правових конструкцій, що паралельно існують у вітчизняному праві – управління майном та довірча власність. Головним чином останні відрізняються одна від одної правовою природою і різним обсягом правомочностей прав управителя або відповідно довірчого власника на передане майно.

Як ми можемо розуміти, то, попри наявність таких трастоподібних конструкцій, мова про впровадження класичного інституту трасту наразі взагалі не йде. Тим часом недосконалість правового регулювання довірчої власності трастоподібними конструкціями в Україні, а часом й відсутності легального роз'яснення важливих правових положень, що стосуються даної сфери відносин - породжує колізійне регулювання, що зумовлене, перш за все, різним розумінням по суті одного й того ж кола суспільних відносин.

Напрацювання в цій галузі інколи з'являються, проте в основному, посиляючись на можливий дуалізм права власності у разі застосування інституту трасту, що явно суперечить праву України, пропозиції впровадження трасту зазнають поразки. Однак, варто зауважити, що так званий дуалізм права власності, про який згадується вище, не обов'язково повинен бути присутнім при застосуванні положень, якими регулюється траст як класичний правовий інститут. Обґрунтування позиції відсутності цього дуалізму пояснюється тим, що установник трасту передає своє майно управителю у власність, тобто втрачає своє право власності. А що стосується бенефіціара, то у нього право власності не виникає, оскільки виникає тільки право вимоги на певне благо.

Таким чином, детальний правовий аналіз дозволяє робити висновок, що необхідним є лише напрацювання якісного законопроекту, який би дав змогу полегшити регулювання відносин довірчої власності, звести їх до єдиного знаменника та спростити таке регулювання. Впровадження єдиної моделі трасту з врахуванням деякої адаптації до національного законодавства, дозволить не тільки розмежувати відносини з строкового управління майном та власне трастових, а й надасть можливість уникнути суперечностей в правовому регулюванні відносин довірчої власності.

Список літератури

1. Буяджи Г. В. Траст: історія, сучасність, перспективи : монографія. К.: Алерта, 2018. 552 с.
2. Verbit G. P. The Origins of the Trust. USA: Xlibris Corporation, 2012. 331 p.
3. Майданик Р. А. Траст: собственность и управление капиталами (природа прав, рецепция и право Украины). К.: Наук. думка, 1995. 176 с.
4. Цивільний кодекс України: Закон України в редакції від 04 лютого 2019 р. № 435-IV. *Офіційна інтернет-сторінка Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Буяджи Г. В. Співвідношення довірчої власності й інституту управління майном в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 2. С. 22 – 27.
6. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
7. Майданик Р.А. Развитие частного права Украины. Київ: Алерта, 2016. 226 с.

СЕКЦІЯ 13
SECTION 13

ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
INNOVATIONS AND INVESTMENT ACTIVITIES

УДК 330.341.1

Бойко К. Ю.

аспірант кафедри економіки і маркетингу,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙ

Інноваційна діяльність являє собою важливий фактор ефективності економіки України. Серед проблем розвитку інновацій є завдання стимулювання розробників, виробників і тих хто реалізує інновації. В науковій літературі, як вітчизняній так і зарубіжній є ряд робіт з даного напрямку, у той же час недостатньо розглянуті відповідні питання у сучасних умовах швидкозмінюваного ринку, глобалізації, роботи транснаціональних компаній. У цьому зв'язку потрібні подальші наробки у цьому напрямі.

Існує багато понять стимулювання, наприклад, у «Великому економічному словнику» воно визначається як спонукання до дії, спонукальна причина [1, с. 1017]. Достатньо точно, на мою думку, висвітлено це поняття у роботі А. М. Колота: стимулювання – це процес використання конкретних стимулів на користь людини чи організації; стимулювати – означає впливати, спонукати до цільової дії, давати поштовх ззовні; стимулювання – один із засобів, за допомогою яких може здійснюватися мотивація трудової діяльності [2, с. 14 – 15]. Український учений С.В. Мочерний визначає економічне стимулювання як економічне спонукання, використання матеріальних стимулів, для досягнення від виробників, споживачів, покупців такої поведінки, від якої будуть мати вигоду особи, які застосовують стимулювання [3, с. 368].

Також є декілька підходів до визначення поняття інновації. Різні автори розглядають інновації як зміни, результати чи процеси. На мою думку, слід об'єднати всі підходи, та дати наступне узагальнене визначення: інновація – це процес створення принципово нового чи удосконалення існуючого, який несе зміни у технології, техніці, організації, екології, економіці і т.д. та має результат у вигляді наукових новинок.

Реалії сьогодення диктують виробникам нові тенденції майже у кожній сфері. Щоб встигати за науково-технічним прогресом слід безперервно працювати в інноваційній сфері, удосконалювати власне виробництво, залучати закордонні новітні розробки, підвищувати кваліфікацію персоналу. Чи не найбільшу роль в успішній реалізації інноваційних заходів на підприємстві відіграє персонал, не тільки той, що розробляє, але і той, який реалізує нововведення, працюючи на новому обладнанні чи за новою технологією. Тому завжди треба слідкувати за системою мотивації кадрів. До головних факторів, які впливають на нововведення можна віднести наступні:

- збільшення заробітної плати;
- підвищення можливостей для самореалізації;
- підвищення престижу;
- поліпшення добробуту;
- поліпшення шансів на майбутнє;
- покращення стосунків у колективі (між керівником і підлеглими, між співробітниками);

- зростання цікавості роботи в разі нововведення;
- покращення режиму праці.

Розрахунок позитивного ефекту від впровадження інновацій буде одним з найкращих стимулів для керівників компаній. Значний внесок в цьому напрямі може внести держава. Це може проявлятися у більш лояльній податковій політиці, дотування інноваційних розробок, надання дослідницького та інвестиційного податного кредиту, пільгове оподаткування інноваційних підприємств та ін.

Для збільшення інновацій у конкретних сферах діяльності можна провести паралель з ідеями Ф. Перру, які полягають в створенні «точок росту» (вільних економічних зон, індустріальних парків, технопарків, особливих економічних, виробничих та технологічних зон) – територій, в яких умови для старту господарської діяльності та подальшого ведіння бізнесу значно кращі, ніж на іншій території. Тобто у нашому випадку у цих зонах має бути сприятливий інноваційний клімат, легкість створення венчурних фірм, фінансування розробок, гранти і т.п.

Важливо розуміти, що всебічне стимулювання інновацій у нашій країні приведе до покращення якості випускаємої продукції чи послуг, які будуть конкурентоспроможними на світовому ринку. Що в свою чергу збільшить експорт наших товарів, залучить іноземні інвестиції та на загальному рівні покращить економіку країни.

Список літератури

1. Азрилиян А. Н. Большой экономический словарь; ред. А. Н. Азрилиян ; 5-е изд. доп. и перераб. М. : Ин-т новой экономики, 2002. 128 с.
2. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. К. : КНЕУ, 2002. 337 с
3. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. Т. 1; ред. С. В. Мочерний. Львів : Світ, 2005. 616 с.

УДК 330.341.1

Овсієнко А. І.

аспірант кафедри економіки і маркетингу,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИСОКОЯКІСНИХ ІННОВАЦІЙ

Поставлена нами задача полягає у необхідності розрахунку економічного ефекту від реалізації високопродуктивних інновацій по кінцевій сфері їх споживання. Це пов'язане з тим, що при створенні інновацій високої продуктивності мають місце випадки, коли вплив нових засобів і предметів праці на результати виробництва не завершується в сфері (в виді виробництва) їх застосування. Якщо в результаті впровадження нових інноваційних засобів праці або більш досконалих предметів праці змінюються якісні характеристики продукції, це призводить до появи економічного ефекту у наступних сферах використання такої продукції.

Як показав аналіз існуючих методичних матеріалів з напряму визначення ефективності нововведень [1], аналізуємих аспект в них практично не розглядається. Відомий фахівець з інноватики Ерік Фон Хіппель, один із зачинателів еволюції моделей інноваційного процесу, відзначає необхідність оцінювати ефективність інновацій по їх кінцевому споживанню [2, с. 23 – 24]. Однак конкретних рекомендацій по визначенню їх ефективності не наводить. Це

утруднює можливість визначення ефекту від впровадження інновацій з необхідною ступеню точності і, відповідно, утруднює прийняття найбільш ефективних рішень.

Наші пропозиції почнемо з розглядання конкретних прикладів. При створенні нових машин та обладнання, що призначені для випуску засобів праці і сприяють підвищенню якості продукції, кінцевий ефект виявляється у третьому за рахунком виді виробництв, з урахуванням виробництва засобів праці на початковому рівні, в т.ч. засобів автоматизації. В цьому випадку, як нам вважається, розрахунок ефекту може бути виконаний для наступних рівнів – виробництво аналізованих засобів праці, їх застосування, споживання засобів праці, що виготовляються за допомогою інновацій на першому рівні. Тобто розрахунок закінчується на другому рівні одержання ефекту. При оцінці засобів виробництва, призначених для випуску предметів праці, додається ще рівень, який передуює заключному, а саме виготовлення за допомогою предметів праці, які виробляються відповідному обладнанні, засобів праці. Таким чином, в даному випадку ефект розраховується вже в чотирьох рівнях або в трьох рівнях одержання ефекту. Схематично процес визначення високопродуктивних інновацій, представлено на рис. 1.

Сфера одержання ефекту

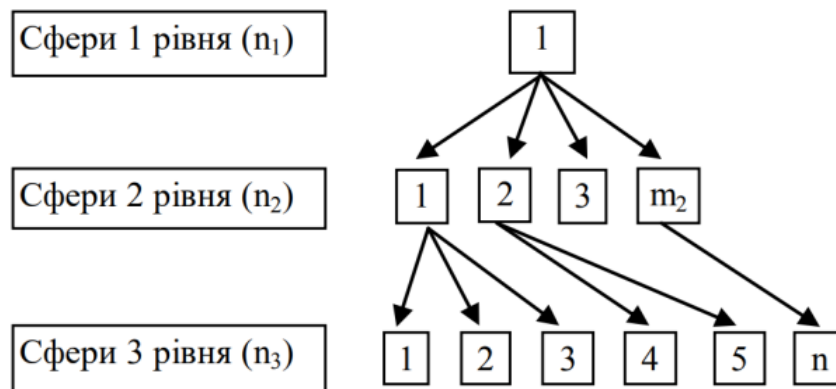

Рис. 1. Кількість сфер для розрахунку економічного ефекту
в разі суттєвого впливу засобів праці та предметів праці на якість продукції
Джерело: авторська розробка

Можна відмітити наступні види економічного ефекту:

1. Економічний ефект у різних сферах застосування засобів або предметів праці одного рівня визначається як сума ефектів від споживання товарів при їх використанні у кожній сфері даного рівня тобто

$$E = \sum_{i=1}^m \sum_{j=1}^n E_{ij} \quad (1)$$

де i – індекс сфери застосування товару j -го рівня, відносні одиниці (в.о.); j – індекс рівня застосування інновацій, од; m – число сфер (видів виробництва) застосування інновацій на даному рівні, од; n – кількість рівнів застосування інновацій, од.; E_{ij} – економічний ефект i -ої сфери j -го рівня застосування інновацій, тис. грн; умовні одиниці (у.о.)

2. Економічний ефект в i -ій сфері j -го рівня одержання ефекту E_{ij} вбирає в себе ефект по ланцюгу взаємопов'язаних попередніх рівнів.

3. Загальний інтегральний ефект знаходиться як сума ефектів по всіх сферах кінцевого (n-го) рівня, де ще виявляються переваги від застосування інновації першого рівня ефекту. Розрахунки ефекту проводяться в динаміці з урахуванням фактору часу, ступеня ризику, інфляції, зміни цін на одиницю товару, обсягу його продажу в зв'язку із зміною попиту на нього на протязі життєвого циклу товару (ЖЦТ). Відповідно маємо (2)

$$E = \sum_{t=t_n}^{tk} \frac{PP_{nt}}{(1 + E_t)^t} - K_{n-1} \quad (2)$$

До того ж, слід брати до уваги й той факт, що похибки економічних розрахунків складатимуть близько 20 %. Саме при такому її значенню слід, на нашу думку, враховувати економічний ефект у запропонованому методі.

При трьох рівнях одержання ефекту, розрахунки підтвердили доцільність і практичну реалізацію методичного підходу, який запропоновано вище. Його слід вважати подальшим розвитком теорії і практики економічної оцінки нововведень, що сприяє підвищенню ступеню точності проведення відповідних розрахунків у порівнянні з існуючими методами і відповідно вибору найбільш ефективних варіантів при створенні та реалізації інновацій. Подальші дослідження полягатимуть у розробці відповідних економіко-математичних моделей по видах виробництва та економічних процесів.

Список літератури

1. Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво. К.: Мінекономіки, 2006. 18 с.
2. Фон Хиппель Е. Новый очаг потребительских инноваций. *Управление применением*. М.: Учредитель и издатель ООО «Юнайтед Пресс». 2007. № 3. С. 23 – 24.

УДК 332.1

Ругалева И. Е.

старший преподаватель кафедры маркетинг,
Белорусский национальный технический университет

ПРОБЛЕМЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕГИОНЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Республика Беларусь в данный момент разрабатывает концепцию своего нового экономического курса, который практически невозможно реализовать без активного привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику. Значительный интерес для регионов представляют прямые инвестиции, позволяющие повысить и реализовать весь потенциал инвестора в регионе – финансовый, производственный, интеллектуальный. Вопрос об инвестиционной деятельности стоит весьма остро в регионах, так как на его уровень влияет национальный инвестиционный климат и проблемы, с которыми инвесторы сталкиваются при желании вкладывания капитала в различные секторы экономики или предприятия.

Основными рисками для инвесторов в Республике Беларусь являются невысокая активность процесса приватизации, недостаточно ясное законодательство, включающее в себя большое количество нормативных актов, несовершенная система налогового и административного положений, высокий уровень налогообложения, недостаточное количество льгот и преференций для привлечения капитала [1, с. 10].

В качестве факторов, тормозящих процесс притока капитала можно отметить инфляцию, нестабильность и низкое информационное обеспечение. Государство ведет политику улучшения состояния инвестиционного климата, имеющее свои неоспоримые преимущества, в частности это, выгодное географическое положение, развитая система транспортных коммуникаций и энергетической инфраструктуры, высококвалифицированные трудовые ресурсы, единое таможенное пространство с другими странами СНГ [2, с. 1]. Для этого следует установить стратегию реформирования этого механизма, разделить мероприятия на краткосрочные и долгосрочные. В качестве долгосрочных можно указать улучшение инфраструктуры, развитие торговой политики и повышение качества страхования инвестиций от экономических и политических рисков, т. е. улучшение экономических факторов, а в качестве краткосрочных – создание гарантий для защиты инвесторов и защиты их имущества, улучшение информационного обеспечения инвестиционной деятельности, совершенствование системы налогообложения. Следует улучшать уровень развития финансовой системы, защиты прав собственности, законодательно-правовой базы с целью обеспечения надежности вкладываемых средств как национальных инвесторов, так и иностранных, стремиться к созданию оптимального для инвесторов инвестиционного климата. Решение задач улучшения инвестиционной привлекательности положит начало поступления большого количества инвестиций, создание новых производств с современными технологиями и изучение мирового управленческого опыта.

Список литературы

1. Тур А. Н. Инвестиционный климат Беларуси: возможности и перспективы для бизнеса. *Экономика Беларуси*. 2010. № 2. С. 42 – 46.
2. Тарасов В. Инвесторы стоят в очереди. *Белорусы и рынок*. 2009. 16 – 22 ноября. С. 3.

УДК: 338.45:669

Тагиев А. Г.

доцент кафедры организации бизнеса и менеджмента,
Сумгайытский государственный университет,
академик Международной Академии
Исследования Турецкого Мира,

Амиров И. Б.

старший преподаватель кафедры организации
бизнеса и менеджмента,
Сумгайытский государственный университет,

Азизов З. Ф.

докторант,
Азербайджанский технический университет

НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЯМ ИННОВАЦИОННЫХ ПОНЯТИЙ И ТЕРМИНОВ

Термин «инновация» использовался в научном обороте более века. Однако, несмотря на это, определения ученых из разных стран отличаются друг от друга. Хотя эта концепция отражена в международных стандартах, таких как «Руководство Фраскати» (Италия) и «Руководство Осло» (Норвегия), понятия инновации по-прежнему

отличаются друг от друга. Из приведенных определений со стороны «Руководство Осло», определений принятых в России, сформулированное определение со стороны Ю. В. Винокурова и данные нами определения будут проанализированы и придем к альтернативному выводу.

Определение данное инновацией «Руководство Осло»:

Инновация (нововведение)-конечный результат инновационной деятельности получивший воплощение в виде нового или усовершенствованного продукта, внедренного на рынке, нового или усовершенствованного технологического процесса, используемого в практической деятельности либо в новом подходе к социальным услугам [1].

Принятое определение инновации в России нижеследующее:

Инновация (нововведение)-конечный результат инновационной деятельности, получивший реализацию в виде нового или усовершенствованного продукта, реализованного рынка, нового или усовершенствованного технологического процесса, используемого в практической деятельности. (Концепция инновационной политики Российской Федерации на 1998-2000 годы, одобренная постановлением Правительства Российской Федерации от 24 июля 1998 г. № 832).

Определение Ю. В. Винокурова:

Инновация (нововедение)-результат инновационной деятельности, получивший воплощение в виде нового или усовершенствованного продукта, внедренного на рынке, нового или усовершенствованного технологического процесса, используемого в практической деятельности, либо новой или усовершенствованной организационно-экономической формы, обеспечивающей необходимую экономическую и (или) общественную выгоду [2, с.4].

Мы считаем, что все три определения, упомянутые здесь, основаны на «инновационной деятельности», которые образуются от понятия инновации, поэтому мы не можем согласиться с этими определениями.

Анализируя около двадцати определений инновации известных ученых в области инноваций, они в конечном итоге рассматривают инновации в 3-х формах: как процесс; как продукт; как способ, метод, средство [3, с. 59 – 69]. Мы считаем, что инновацию следует рассматривать как процесс.

Второй аргумент-за несогласие с определениями заключается в том, что если мы рассмотрим инновацию как продукт, метод, средство и т. д., то не сможем использовать понятию инновационной инфраструктуры. Потому что инфраструктура относится только процессу.

Третий аргумент-заключается в том, что инновация касается не только производственных областей, но и всех сферах человеческой деятельности. Определения даны только для производства.

На наш взгляд, определение, данное инновации, должно основываться на идее инновации. Учитывая вышеизложенное, еще в 2012 году мы дали следующее определение инновации [4, с. 7].

Инновация – это набор целенаправленных, последовательных, связанных процессов, которые были выполнены с целью реализации определенных инновационных идей.

На наш взгляд в более компактной форме, **инновация – это процесс реализации идей нововведения.**

Конечным результатом инновационного процесса является Инновационный продукт. Инновационным продуктом может быть новый продукт, усовершенствованный продукт, улучшенная технология, новая технология, проект, способ, метод, и т.д.

К этапам инновационного процесса относятся: формирование новой идеи; разработка проектных идей и его экспертиза; реализация проекта; выдвижение на рынок и продажа полученного результата (продукта) т. д.

Если создатель инноваций, австрийский (потом американский) ученый Йозеф Шумпетер, определил 5 изменений в развитии и их различные комбинации как инновационные идеи, то определение инновации оправдано.

Если рассматривать объект инновации как систему, то верно и второе определение, данное «Руководством Осло»: инновационный процесс это переход системы в другое превосходящее состояние.

Как упоминалось выше, определение инноваций не должно основываться на инновационной деятельности, которая является преобразованием должно быть наоборот. Теперь мы можем определить инновации на основе нашего определения инноваций:

Инновационная деятельность-представляет собой совокупность действий, осуществляемых на всех этапах инновационного процесса и других видов деятельности, связанных с инновационным процессом [4, с. 25]. Другие виды деятельности включают деятельность в области инновационной инфраструктуры.

Мы продолжим исследование в дальнейших обсуждениях.

Список литературы

1. Статистика науки и инноваций: краткий терминологический словарь. М.: ЦИСН, 1998.
2. Винокуров В. И. Основные термины и определения в сфере инноваций. *Инновации*. 2005. № 4 (81). С. 35.
3. Тагиев А. Г. Инновация (практическом и прикладном аспекте). Баку: «Такнур», 2018. 552 с.
4. Тагиев А. Г. Основы инновационной теории. Серии брошюр Инновация 2. Баку: «Такнур», 2012. 54 с.

УДК 330.332

Шляхова М. А.

студентка 1 курсу факультету міжнародних економічних відносин,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

СТАН ВНУТРІШНЬОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Україна, як держава з перехідним типом господарської системи, потребує значного фінансового забезпечення економічних реформ. Задля того, щоб подолати кризу в економіці та запровадити ефективний механізм її уникнення в майбутньому, необхідно перш за все залучити інвестиції та створити програму розвитку економіки. Актуальність цієї проблеми підтверджена суперечками багатьох провідних українських вчених щодо шляхів подолання економічної кризи.

Економічне зростання регіону – це такий розвиток, який призводить до збільшення реального національного доходу за певний період. На кількість коштів, якими розпоряджається держава для розбудови економіки, у значній мірі впливають інвестиції. Інвестиції – це довгострокові вкладення капіталу у Інвестиційна привабливість території – це характеристика її переваг і недоліків стосовно генерування та залучення інвестицій, які залежать від дії сукупності політичних, економічних та соціальних чинників. Розмір

інвестицій залежить від впливу «жорстких» факторів, дію яких достатньо складно змінити за короткий проміжок часу та «м'яких» факторів, таких як діловий клімат, складність та процедурні аспекти ведення бізнесу, відкритість влади, діловий оптимізм, успішність реалізації інвестиційних проектів. Дані чинники розглядаються як бар'єри у веденні господарської діяльності та реалізації інвестиційних проектів [1].

Інвестиційна привабливість території виступає важливим фактором ефективності її використання. При аналізі умов її формування варто враховувати показники демографічного та соціально-економічного характеру. Індекс інвестиційної привабливості України, підрахований Європейською бізнес-асоціацією (European Business Association, ЕВА) уже другий рік поспіль тримається на рівні вище 3, що означає певні позитивні зрушення та покращення інвестиційного клімату. У І півріччі 2018 року індекс становив 3,10 бали за 5-бальною шкалою [2].

Загалом, Україна може бути однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій та капіталів. Цьому сприяє величезний природно-ресурсний потенціал, вигідне економіко-географічне положення, наявність кваліфікованої робочої сили, значний внутрішній ринок та місце в світовій геополітиці провідних країн світу. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну за І півріччя 2018 року склав 1,3 млрд \$. Статистика показує, що найбільш привабливими для інвесторів є такі області, як Київська, Дніпропетровська, Львівська, Полтавська та Закарпатська [3]. Також можна виділити таке поняття як інвестиційний клімат. Клімату, який гарантуватиме стабільне та максимально ефективне функціонування як окремого підприємства, так і економіки України в цілому, буде досягнутий високий потенціал розвитку нашої держави у майбутньому.

Економіка України має значні можливості для власного розвитку. Країна має сприятливе економіко-географічне положення, великий ресурсний потенціал, зокрема вугільні басейни, поклади залізної та марганцевої руд, нерудних корисних копалин. Також треба відзначити земельні, лісові та водні ресурси, багаті надра та ґрунти.

Оскільки Україна має 7 країн-сусідів, це дає більше можливостей для виходу у зовнішній світ. Сусідні країни мають середній рівень економічного розвитку та є економічними партнерами України. Також країна розташована на перетині транспортних магістралей та інших комунікацій, що з'єднують Центральну і Східну Європу, Європу й Азію, що має позитивний вплив на інвестування держави в цих сферах.

Слід зазначити, що у 2018 р. планується залучити позики від міжнародних фінансових організацій на фінансування проектів розвитку економічної та бюджетної сфери на загальну суму в 17 млрд грн. Основними кредиторами виступатимуть Міжнародний банк реконструкції та розвитку та Європейський інвестиційний банк.

Досвід країн, що створили економічне диво, показує, що тільки акцент на внутрішні ресурси може забезпечити країні швидкий, але довгостроковий економічний розвиток. Іноземні ж інвестиції в країнах, які розвиваються, формують лише 2,0 – 4,5 % загальних вкладень у національні економіки. Україні цей же показник складає 7 – 10 %, тобто широкомасштабне залучення інвестицій із боку закордонних країн можливе лише при умові ефективного розвитку механізмів внутрішнього інвестування [5]. Варто зазначити, що всупереч поширеній думці, країни Південно-Східної Азії також зробили акцент на внутрішніх, а не на іноземних інвестиціях. Внутрішнє інвестування – це система заходів, спрямованих на залучення власних заощаджень фізичних та юридичних осіб, що проживають

на території України та здійснюють господарську діяльність. Наразі інвестиції здійснюються здебільшого в короткострокові проекти, характерна знижена інвестиційна активність у базових галузях народного господарства, слабко завантажені будівельні комплекси. Не дивлячись на все це, навіть такі невеликі надходження інвестицій в економіку держави чи регіону, є однозначно позитивним фактором. Внутрішні інвестиції виглядають набагато привабливішими, ніж зовнішні, адже вони не обтяжені багатьма проблемами і незручностями, що пов'язані з експансією західного капіталу. Основною проблемою для бюджетного інвестування є дефіцит фінансових ресурсів, що суттєво обмежує його участь в інвестиційному забезпеченні інноваційного розвитку регіону. Що стосується видаткової частини Держбюджету-2018, то порівняно з минулорічним бюджетом відбулося збільшення на 17,9 %. Цього року розмір видатків визначено на рівні 991,7 млрд грн.

Для фінансування 26 державних інвестиційних проектів у Держбюджеті на 2018 рік було передбачено виділення коштів на суму в 4,8 млрд грн, серед яких найбільші видатки йдуть на транспортну інфраструктуру, охорону здоров'я та навколишнього середовища [6]. Також Державним фондом регіонального розвитку в 2018 році було затверджено 477 проектів обсягом фінансування в 6 млрд грн.

Для кредитування та інвестування характерні такі проблеми залучення ресурсів: недосконалість кредитної та інвестиційної політики, низький рівень організації кредитування та інвестування, недоліки у страхуванні ризиків вкладання коштів, усе ще недостатній рівень інвестиційної привабливості. Але, тим не менш, окрім державних проектів, в Україні реалізується багато приватних внутрішніх проектів.

Ліберальна податкова політика, забезпечення захисту прав власності (як приватної, так і державної) і верховенство права дозволять Україні повернути довіру внутрішнього інвестора і нададуть такий необхідний капітал для розвитку української економіки, а за ним підтягнеться й іноземний інвестор і кредитор [7].

Отже, в умовах сьогодення внутрішня інвестиційна діяльність є важливим фактором соціально-економічного розвитку України та її регіонів. Країна має достатньо внутрішніх резервів, заощаджень фізичних та юридичних осіб, що можуть перерости у внутрішні інвестиції. Вже зараз загальний стан капіталовкладень в Україні визначають не ПІІ, а внутрішні капітальні інвестиції, яких щороку вкладається у середньому в 3 – 7 разів більше. Регіональна влада повинна всіляко сприяти внутрішньому інвестуванню, що має забезпечити зростання місцевої економіки, підвищення її експортного потенціалу, досягнення відповідного рівня технологічності, забезпечення зайнятості й підвищення якості життя населення через розвиток інфраструктури регіону.

Список літератури

1. Майорова Т. В., Крук В. В., Шевчук Я. В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12 – 16.
2. Офіційний сайт European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/kozhen-tretij-biznesmen-vvazhayeshho-investklimat-pokrashhytsya-v-najblyzhchi-6-misyatsiv-eba>.
3. Рейтинг развития областей Украины. URL: <http://euro-rating.com.ua/regiony/rejtinglist/rejting-list-oblastej>.
4. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності: навч. посібн. К.: Вид-во «Каравела», 2007. 236 с.
5. Чи врятують українську економіку іноземні інвестиції, кредити МВФ і приватизація. URL: https://antikor.com.ua/articles/104724chi_vrjatujuť_ukrajinsjku_ekonomiku_inozemni_investitsiji_kredit_i_privatizatsija.
6. Офіційний сайт міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=854a0a66-60cc-4897-81df-acd4e098a1a0&tag=PerelikDerzhavnikhInvestitsiynikhProektiv>.
7. Близнюк А. О., Шершенюк О. М. Інвестиційна діяльність в період економічної кризи. *Економіка. Фінанси. Право*. 2016. № 11. С. 4 – 6.

СЕКЦІЯ 14 || **РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**
SECTION 14 || **DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE FORCES AND**
REGIONAL ECONOMICS

УДК 332

Еренхан М.

PhD «Економіка» мамандығының докторанты,
Қазақ гуманитарлық- заң инновациялық университеті

**2001 – 2018 ЖЫЛДАР АРАЛЫҒЫНДА ҚАЗАҚСТАНДА
ҚҰРЫЛҒАН АРНАЙЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АЙМАҚТАР**

XX ғасырдың ортасында жаһандану үрдісінің дамыған кезеңде әрбір мемлекет компаниялардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру және халықаралық нарықта үлес алу үшін экспортқа бағдарланған даму стратегиясын енгізе басталды, ал экспортқа бағдарланған даму стратегиясының маңызды бағыттарының бірі ретінде Арнайы Экономикалық Аймақтар орын алуда.

Қазақстан Республикасындағы «Арнайы экономикалық аймақтар туралы» заңында Арнайы Экономикалық Аймақтар (АЭА) – қызметтің басым түрлерін жүзеге асыру үшін арнайы экономикалық аймақтың арнайы құқықтық режимі қолданылатын, дәл белгіленген шекаралары бар Қазақстан Республикасы аумағының бір бөлігі (1).

АЭА – капиталды инвестициялау мен экономиканы дамыту үшін жағдай туғызатын шетелдік және отандық кәсіпкерлерге ерекше экономикалық жеңілдіктер бар аймақтар. АЭА құрудың жалпы негізгі мақсаты – ұлттық экономиканы әлемдік шаруашылық байланыстар жүйесіне кіруін жандандыру үшін заманауи өндірісті дамыту, халықаралық стандарттарға сәйкес инновациялық, бәсекеге қабілетті отандық өнім жасау, сондай-ақ жаңа жұмыс орындарын құру және жергілікті қызметкерлердің біліктілігін арттыру, халықты жұмыспен қамтуды ұлғайту мақсатында құрылады.

Елдің басқа аймақтарымен салыстырғанда аталған аймақтарда төмендегідей ерекшеліктері бар:

1. Шетелдік инвестицияларға арналған инфрақұрылымды ғана емес, басқада қолайлы (адами капитал, қолайлы және тартымды аймақтар сияқты тиісті қоршаған орта шарттары) мүмкіндіктерді ұсыну.

2. Инвестор үшін өте қолайлы коммерциялық қорғау шаралары мен кедендік тарифтерді жасау.

3. Технологияларды беру механизмдерін құру.

4. Кәсіпкерлікті дамытуға жәрдемдесу.

5. Қарқынды сауда көлемімен бірге логистика, көлік және т.б. қосымша қызмет көрсету секторларын дамыту.

6. Аймақтық инновациялық жүйелерге ұқсас негізде технологиялық даму және экономикалық өсу тұжырымдамаларын қарап, тиісті тұтастық шаралар мен ынталандыруларды жүзеге асырады.

Әлемдік тәжірибе АЭА құру халықаралық тауар айналымының өсуі, инвестициялардың шоғырландыруы, экономикалық процестердің тереңделуі нәтижесінде экономиканың

қарқынды өсуіне әсер етеін факторлардың бірі болып табылады. Аталған АЭА шартты түрде 3 топқа бөлуге болады:

1. Өнеркәсіптік-өндірістік аймақтар – «Ақтау теңіз порты», «Оңтүстік», «Ұлттық индустриалды мұнай-химиялық технопаркi», «Павлодар», «Сарыарқа», «Астана – жаңа қала», «Химиялық парк Таразы».

2. Қызметтік – «Бурабай», «Астана – жаңа қала», «Қорғас – Шығыс қақпасы».

3. Техникалық – «Информациялық технологиялар паркi», «Астана-Технополис» [2].

2001 жылдан бастап елімізде 11 АЭА-тар құрылды. Атап айтқанда, «Астана – жаңа қала», «Ақпараттық технологиялар паркi», «Оңтүстік», «Ақтау теңіз порты», «Ұлттық индустриалды мұнай-химиялық технопаркi», «Бурабай», «Сарыарқа», «Хоргос-Шығыс қақпасы», «Павлодар», «Тараз химиялық паркi» және «Астана-Технополис» арнайы экономикалық аймақтар.

Кесте 1

2001 – 2018 жылдар құрылған арнайы экономикалық аймақтар

№	АЭА атауы	Құрылу мерзімі	Жер көлемі
1	Астана – жаңа қала	2001 ж	7 634,71 га
2	Ақпараттық технологиялар паркi	2003 ж	163 га
3	Оңтүстік	2005 ж	200 га
4	Ақтау теңіз порты	2006 ж	2000 га
5	Ұлттық индустриалды мұнай-химиялық технопаркi	2007 ж	3,475 га
6	Бурабай	2008 ж	370 га
7	Сарыарқа	2011 ж	595,01 га
8	Хоргос-Шығыс қақпасы	2011 ж	4 591,5 га
9	Павлодар	2011 ж	3300 га
10	Тараз химиялық паркi	2012 ж	505 га
11	Астана-Технополис	2017 ж	584,42 га

2001 жылы құрылған «Астана – жаңа қала» АЭА-тың құру туралы Жарлығына қол қойған күннен бастап жоспарланған 238,6 млрд. теңге орнына 1,7 трлн. теңге шамасында инвестиция тартылды. Маңғыстаудағы «Ақтау Теңіз порты» АЭА-ның аумағына 29 қатысушы тіркелген, инвестициялардың жалпы көлемі 25 миллиард теңгені құрайды, тұрақты жұмыс орындарының саны 1 мыңнан астам адамға жетеді, өндірілген өнімнің жалпы көлемі шамамен 203 миллиард теңгені құрайды [3]. Шетелдік тікелей инвестициялар Ақтау Теңіз портына салынған инвестициялардың жартысынан астамын құрайды.

Павлодар АЭА-тадағы жалпы инвестицияның көлемі 341,2 млрд.теңгені құрайды, 3000-нан астам жұмыс орны ашылады [3]. Бұл аймақта «Каустик» АҚ еріткіш тұз қышқылының өндірісі, «Белизна-ПВ» ЖШС тұрмыстық химия өндірісі және де «БО-НА» ЖШС залалсыздандыру құралдарының өндірісі ретінде 3 кәсіпорынның құрылысы жүргізілуде.

«Оңтүстік» АЭА құрудағы мақсат – аймақта жеңіл және тоқыма өндірісін дамыту мен оның бәсекеге қабілеттігін арттыру. «Оңтүстік» АЭА дамыту мақсатында республикалық бюджет есебінен 8,2 млрд теңгеге инфрақұрылым жүргізілді. Қазіргі таңда «Оңтүстік» арнайы экономикалық аймағында жалпы құны 27,8 млрд теңгенің 10 жобасы жүзеге асқан. 1056 жұмыс орны ашылды [4].

«Қорғас – Шығыс қақпасы» АЭА-ғының басты мақсаты логистикаға бағытталған және екі мемлекеттің шекаралас аумақтарында орналасқан, сонымен қатар бұл аймақтың ерекшелігі – орталық территориясында адамдар визасыз еркін түрде кіріп шығаады.

Қорыта келгенде мемлекетімізде құрылған 11 АЭА-тардың құрылу мақсаттары орналасқан аймақтарына қарай ерекшеленмектедір және де әр-түрлі салалар бойынша жұмыс істеуде. Мысалы, Ақтау Теңіз порты жеңіл, химиялық және металлургиялық өндірістерді дамытуға, ал мұнай химия өнеркәсібі бойынша Ұлттық индустриалдық мұнай-химия технопаркі мен Павлодар АЭА-тар бағытталған. «Оңтүстік» АЭА-ғы тоқыма өнеркәсібіне, «Сарыарқа» АЭА металлургия және ауыр машина жасау салалары бойынша маманданған.

«Астана-Жаңа қала», «Ақпараттық технологар» және «Ақтау Теңіз порты» өндірістің ең жоғары деңгейіне ие АЭА-тар. Сонымен еліміздегі арнайы экономикалық аймақтар ұлттық экономикамызды қалыптасуына ықпал етті, халықты жұмыспен қамтыды, инвестиция тартудың басты алаңына айналады.

Қолданылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасындағы «Арнайы экономикалық аймақтар туралы» заңында: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Республикалық құқықтық ақпарат орталығы» ШЖҚ РМҚ, 2011 ж № 469-IV. URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000469>.
2. «Астана Жаңа қала» АЭА. Бизнес аумағы. URL: <https://business.gov.kz/kz/free-economic-zone/binding-zones-in-Kazakhstan/detail.php?ID=105734>.
3. СЭЗ в Казахстане. Ассоциация участников специальных экономических зон Республики Казахстана «SezUnion». URL: <http://sezunion.kz/kz/o-sez.html>.
4. «Ақтау Теңіз порты» АЭА. Арнайы экономикалық аймақ. 2019 ж. URL: www.sez.kz/kz/company/aboutsez.

УДК 332.14

Щьокіна Є. Ю.

к. е. н., старший викладач кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком,
Одеський національний політехнічний університет

ДІАЛЕКТИКА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗРІЗІ

В сучасних умовах господарювання стратегічне управління розвитком територій розглядається як один з найбільш ефективних та перспективних механізмів реалізації довгострокової регіональної політики. Проведення в країні економічних перетворень призвело до зростання ролі регіонів у всіх сферах життя суспільства. Кожен регіон намагається отримати суттєві переваги в конкурентній боротьбі за залучення інвестицій, спеціалістів, технологій, знань і ідей щодо оптимізації і максимально ефективного використання внутрішніх ресурсів та створення оптимальних передумов для соціально-економічного розвитку.

Враховуючи стратегічну направленість інновацій та використання сучасних підходів і методів управління на різних рівнях, слід орієнтуватися на стратегічне бачення розвитку країни, адже стратегічне управління спрямоване на більш високу ефективність в умовах швидких змін, особливо технологічних, коли рівень передбачуваності дуже низький.

Стратегічне управління як інструмент соціально-економічного розвитку має бути головним під час переходу на інноваційну модель розвитку і підґрунтям формування різних видів стратегій на всіх рівнях управління. Концепція стратегічного управління лежить в

основі стратегічного мислення і знаходить вираження у характерних рисах її застосування. Формулюючи суть поняття «стратегічне управління» з точки зору розвитку регіону, вважаємо доцільним розглядати його як елемент цілісної збалансованої системи рішень, щодо постійних і систематичних перетворень, які дають змогу провести оцінювання рівня соціально-економічного розвитку та всіх компонентів інноваційного потенціалу і факторів розвитку регіону.

Пошук ефективних моделей регіонального соціально-економічного розвитку визначає необхідність використання стратегічного планування на всіх рівнях державного управління та місцевого самоврядування для пошуку оптимальних стратегій регіонального розвитку з врахуванням пріоритетів, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», Державною стратегією регіонального розвитку України на період до 2020 року, де Постановою передбачено ряд заходів центральних органів виконавчої влади, що мають безпосередній вплив на регіональний розвиток, та заходи місцевого значення, які спрямовані на розвиток окремих адміністративно-територіальних одиниць, Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» [1].

Специфіка регіонального управління полягає в тому, що воно формується на засадах забезпечення умов збалансованого розвитку на певній території, й виражається інтегрованою функцією галузевого, державного, місцевого (самоврядування), міжгалузевого управління з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх чинників. Таким чином, важливу роль в процесі соціально-економічного розвитку регіону набуває розробка і реалізація стратегії розвитку регіону, що базується на поєднанні різних підходів та методів, ієрархічності та програмності у виборі конкретних засобів вирішення соціально-економічних завдань та системності, багатоваріантності стратегічних і тактичних завдань; об'єднання кількісних і якісних характеристик прогнозу, на шляху досягнення стратегічної мети менеджменту – зростання добробуту суспільства.

У процесі планування перспективних змін в економічній та соціальній сфері, в сучасних умовах управління соціально-економічними процесами, що протікають в національній економіці слід відштовхуватися саме від базових одиниць планування, адже чітке розуміння місцевих обмежень, конкурентних переваг місцевих територій у підсумку дозволить виробити вдалу та дієву стратегію соціально-економічного розвитку [2, с. 7].

Таким чином, необхідно змінювати підходи щодо управління, вживати заходи щодо розвитку регіонів на основі як оптимального поєднання та узгодження загальнодержавних та регіональних інтересів, так і до планування території з метою визначення стратегії використання територіального ресурсу на різних рівнях управління на перспективу [1].

Слід зазначити, що важливою умовою для успішного функціонування регіону та удосконалення механізмів управління регіональним розвитком щодо досягнення суспільно значимих результатів є застосування стратегічного підходу, який охоплює прогнозування соціально-економічного розвитку територій на різних рівнях управління.

Список літератури

1. Хомич Л.В. Стратегія регіонального розвитку і планування території. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 4 (5). С. 142 – 149.
2. Мамонова В. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку: навч. посібник / [В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук та ін.]. Київ: Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. 176 с.

СЕКЦІЯ 15
SECTION 15

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ ТА АГРАРНЕ ПРАВО
ENVIRONMENTAL, LAND AND AGRARIAN LAW

УДК 349.4

Біленко В. К.

студентка 4 курсу 42 групи,
Полтавський юридичний інститут Національного
юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

МЕЛІОРАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вплив на навколишнє природне середовище – характерна риса промислової еволюції в народному господарстві. В даний час, економічний розвиток відбувається без належного врахування вичерпності багатьох видів невідновлюваних ресурсів і розуміння того факту, що відновлювальні здатності живої природи не є нескінченними. Будь-який розвиток без урахування екологічних законів загрожує кризовими і катастрофічними наслідками.

Меліорація, як фактор антропогенної трансформації природних ландшафтів, характеризується, перш за все, широким масштабом впливу і просторового прояву негативних екологічних наслідків, адже зміна гідрологічного режиму перезволоження земель в поєднанні з подальшою інтенсивною сільськогосподарською діяльністю супроводжується порушенням сформованої природної рівноваги [1, с. 18].

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про меліорацію земель» [2]: меліорація земель – це комплекс гідротехнічних, культуртехнічних, хімічних, агротехнічних, агролісотехнічних, інших меліоративних заходів, що здійснюються з метою регулювання водного, теплового, повітряного і поживного режиму ґрунтів, збереження і підвищення їх родючості та формування екологічно збалансованої раціональної структури угідь.

Тобто, метою застосування меліоративних заходів є збереження земель незалежно від кліматичних умов, охорони та поліпшення навколишнього природного середовища.

Меліорація має поділ в залежності від спрямування здійснюваних меліоративних заходів, а саме, визначаються такі основні види меліорації земель: гідротехнічна, культуртехнічна, хімічна, агротехнічна, агролісотехнічна (ч. 1 ст. 3 Закону України «Про меліорацію земель»).

Меліоративні масиви впливають на прилеглі природні болотні екосистеми та екосистеми суходолів. Такі дії спрямовані двояко: по-перше, зниження рівня ґрунтових вод веде до розвитку в покриві відкритих боліт спільнот мезо- і навіть ксерофітних видів (верес, лишайники, зелені мохи) і викликає підсушування болотних екосистем; по-друге, меліоративні системи створюють зони підтоплення, що тягне посилення болото утворюючого процесу, деградацію ґрунтового покриву, всихання окремих біогруп порід [3, с. 14].

В Україні меліорація земель триває багато років, вона оцінювалась тільки техніко-економічними показниками і в більшості випадків не враховувались екологічні наслідки. Не дотримання спрямлення русел фактично призвело до знищення сотень малих річок. Біля маленьких і середніх річок, де меліорацію не проводили, розорювались заплави, що нашкодило річкам, адже здійснювалося невинуватене збільшення контурів меліоративних полів, інакше кажучи, знищення багатьох лісових масивів і чагарників. Зрозуміло, що це

призвело до скорочення чисельності флори і фауни, до одноманітності ландшафтів. Процеси антропогенного впливу на ґрунт призвели до того, що сформувалися зовсім нові ґрунтові об'єкти, які відрізняються від природних аналогів своєю будовою, властивостями і, як наслідок, рівнем родючості [4, с. 48 – 50].

До моменту втрати чинності Законом України «Про екологічну експертизу» [5] проводились екологічні експертизи. На сьогоднішній день для визначення впливу на навколишнє середовище здійснюється оцінка впливу на довкілля згідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» [6]. В п. 1 ст. 1 цього Закону зазначається його легальне визначення, зокрема як: будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів.

У свою чергу, досліджуючи положення розд. II Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» [7] «Повноваження суб'єктів стратегічної екологічної оцінки» зазначимо, що до тих положень, які існують, слід віднести й ті, що пов'язані з діяльністю в сфері інвестиційної політики щодо меліорації земель, адже меліоровані землі – це фактично страховий фонд кожної держави, а від ефективності використання та збереження в більшій мірі залежить продовольча безпека, економічна та соціальна ситуація в країні. Під інвестиційною політикою в даному випадку слід розуміти меліоративні заходи, що потребують менших затрат, та такі, що є більш еколого-безпечними.

Не менш важливим є й розробка економічних заходів заохочення користувачів землею. Необхідно підвищити відповідальність за збитки, які завдаються навколишньому середовищу шляхом меліоративного процесу, а також посилення заходів контролю за екологічними показниками впливу на навколишнє природне середовище [8, с. 12].

Отже, слід зазначити, що всі заходи по здійсненню меліоративних процесів повинні забезпечувати екологічно безпечне природокористування в межах водозаборів, окремих господарств і меліоративних об'єктів. У зв'язку з цим вкрай необхідно провести комплекс заходів щодо поліпшення існуючих видів меліорації та зробити все можливе, аби негативні екологічні наслідки зводились до мінімуму.

Список літератури

1. Приймачук О. Меліоровані землі – минуле, сьогоднішнє, майбутнє. *Ратнівщина*. 2005. 23 травня. С. 15 – 29.
2. Про меліорацію земель : Закон України від 14.01.2000 р. 1389-XIV / *Офіційні відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14>.
3. Ромашенко М. І., Балюк С. А. Зрошення земель в Україні. Стан та шляхи поліпшення. К. : Видавництво «Світ». 2000. 114 с.
4. Злобін Ю. А. Основи екології. К.: Видавництво «Лібра». 1998. 248 с.
5. Про екологічну експертизу : Закон України від 09.02.1995р. № 45/95-ВР (втратив чинність від 18.12.2017р.) № 45/95-ВР / *Офіційні відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/45/95-%D0%B2%D1%80>.
6. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017р. № 2059-VIII / *Офіційні відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>.
7. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 р. № 2354-VIII / *Офіційні відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>.
8. Мазур Г. Родючість ґрунту і продуктивність агроценозу: залежності та енергетика. *Натураліст*. 1998. № 1. С. 10 – 13.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІКА, ОБЛІК, ФІНАНСИ, УПРАВЛІННЯ І ПРАВО: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
частина 3
(16 лютого 2019 р.)

Українською, казахською та російською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.

Технічний редактор: Нестеренко В. О.

Художній редактор: Михайленко К. В.

Коректор: Остаповець Н. М.

Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Підписано до друку 14.02.2019 р. Формат 60х90/16

Папір офсетний. Друк – ризографія. Умовн. друк. арк. 4,9

Гарнітура Times New Roman.

Наклад 500 примірників. Зам. № 7198

Надруковано у ФОП Гаража М. Ф.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія В01 № 414919 від 20.01.2003 р.

36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б

Всі права захищені.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

